

SZÍNHÁZ

DRÁMAMELLÉKLET

1980.

MÁJUS

PÁLYI ANDRÁS

Az emberiség a szakadék szélén

Tadeusz Różewicz „fekete
strandja”

Első pillantásra szembeötlő ebben a darabban a részletek mozgalmassága — és az egész mozdulatlansága. Mintha két, rögzített kamerával forgatnánk: az egyik mindent közelről mutat, a másik nagy távoból az egészet. Messziről minden figura közömbös lesz, a Rózewicz-hősök 'terepszínűek, beleolvadnak a halott, 'kihűlt tájba. De ez a különös mozdulatlanság inkább a látványt jellemzi, s nem magát a világot. Rózewicz világa korántsem mozdulatlan. Olyan, akár a lavina, megindul árad, eláraszt: egymásba folynak a különféle hírek és események, a sajtó, a rádió, a televízió végtelenbe kigyózó sztereotípiái, a tudományos ismeretterjesztés frázisai, a meteorológiai jelentések, háborús közlemények, Sartre, Mao, de Gaulle, a hormonos kefir mint jelszavak. Szívesen mon-

danám, a Kotlik az öreg hölgy alakjainak ez a közhely-gyűjtemény az anyanyelve, de ez így nem igaz: a papagáj se anyanyelvén ismételteti a beszajkózott szövegeket. Csak éppen nem ismernek más nyelvet. Rettenetesen szeretnének utolérni valamit, amiről lekéstek. Valószínűleg saját magukat vesztették el. Hatalmas erőfeszítéseket tesznek, de teljesen hiába. A távolság egyre nő. A lavina megindult, maga alá temeti és elsöpri őket. S csak ha kissé messzebből nézzük, akkor vesszük észre, hogy mindez látszat, a lavina valójában mozdulatlan. Semmi sem változik évek óta, csak a szemét növekszik. Az író egy nyilatkozatában arról beszél, hogy eredeti el-képzelése szerint a szemétnak a színpadon is túl kel-lene csordulnia. le a nézőtérre, a ruhatárba, ki az utcára, az Öreg Hölgynek pedig, aki e szemétdomb-világon kotlik, állandóan növekednie kéne, egyre hatalmasabbá válnia. „Nincs időm”, mondja a Hölgy a fiatal Pincér-nek, „most kotlok, tojásokon ülök, természetesen átvitt értelemben, te mamlasz”. Mi más lenne ez az „átvitt értelem”, mint „a mai világ tyúkvilizmusa, melyet az önpusztítással szemben csakazértis kitermel az emberiség”, ahogy Konstanty Puzyna, a neves lengyel kritikus jegyzi meg Rózewicz-esszéjében. Ráadásul a Jarocki rendezte wrocław-i eredeti bemutaton három színész-nő játszotta az Öreg Hölgyt, egyforma öltözékben, más-más arccal a szerep más-más arcait mutatva meg. Csak az utolsó jelenetben jelentek meg együtt hárman a mono-mentálissá nőtt szemétdombon: s akkor egyszerre fel-foghattuk, hogy ezer s ezer ilyen Öreg Hölgy van.

Mit akar Rózewicz ezzel a metaforával? Cyryl, az öreg pincér, miközben megborotválja a Disztिंगvált Urat, el-cseveg vele. „Bizony, Cyryl, az emberiség ismét a sza-

kadék szélén áll...” — mondja az úr. Mire Cyryl: „Sajnos, ügyvéd úr, a szakadék szélén... parancsol hajmosást?” „Nem, nem kérek... alig múlt el néhány év, és ismét a szakadék szélén...” „És hogy van a szerkesztő úr kedves felesége?” „Köszönöm, a szakadék szélén, de csupa energia.” A fiatal pincér egy másik jelenetben újságot olvas: „U Thant drámai figyelmeztetést intézett a világ népeihez.” Miféle figyelmeztetést? — kérdi az Öreg Hölgy. „Ma egy harmadik világháború kezdeti szakaszának lehetünk tanúi.” Az első felvonás tágas, pálya-udvari kávézó. A másodikban már beömlik a szemét az ablakon. Eddigre a kávézóból csak egy fal maradt: „Három oldalról nyitott tér. Netán csatatér. Óriási szemétdomb. Poligon. Nekropolisz. Mégis strand. Tenger-parti strand.” Továbbá: „Homokkupacok. Talán sírhalmok. Az Öreg Hölgy a sarokban ül, egy asztalnál. Több réteg tarka ruha van rajta. Fehér törülközőn három fiatal lány heverészik a napon... Sütkéreznek. A szemét-domb felszíne egy-két helyen megreped. Lassan küszik előre egy ember, árkot váj a szemétnébe és a homokba, ezt tekinthetjük akár csatornának, akár lövészároknak.”

Tadeusz Rózewicz a *háborús nemzedék* képviselője. Azé a nemzedéké, melyet a második világháború alatti lengyel partizánmozgalom avatott férfivá. Első versei 38-ban láttak napvilágot, első kötete álnéven, illegálisan jelent meg 44-ben, még a német megszállás alatt. Fizikai munkás volt, beállt a partizánok közé, a Hazai Had-sereg soraiba. Drámáinak kis kötete megjelent már nálunk is, továbbá több novellája, kisregénye, verseskötete olvasható magyar fordításban, *Az én kislányom* című darabját, melyet eredetileg filmforgatókönyvnek írt, a Jarocki által készített adaptációban a SZÍNHÁZ 1969/10, száma közölte. Mégis kevésbé ismerjük. *A Kartoték egy* gyengécske színpadi interpretációján kívül darabja még nem került színre hazánkban. Mrozek mellett ő a mai lengyel színház legrangosabb szerzője. Rózewicz hitvallása szerint a „költői színház” képes egyedül a valóság realista megragadására. Rózewicz metaforái mindig publicisztikus igazságot hordanak, ám a szerző következetesen a költészet nyelvét beszéli, semmi köze a dokumentarizmus divatjához. Nála a pincérviccek 'nem pincér-viccek, s az újsághírek nem újsághírek. Gagjei, akár a kéttagú algebrai kifejezések, mindig behelyettesíthetőek. Ez a Rózewicz algebra pedig — ismét csak Puzyna szavaival élve — „a mienk, a mi mai lengyel algebra. Bármilyen potomságok is, Rózewicz ... gagjei, percenként csipős szikrát vetnek, amitől ideges nevetésben törünk ki, akár ha áramütés ért volna: nem kerülhetjük ki a könnyed, ám ingerlő kérdést, hogy mitől is lesz az életünk ilyen bolondéria.”

Ez a rajz a „lengyel bolondériáról”, ez a nemzetjobbító szándékot ironiába csomagoló önonstorozás, melyben Rózewicznek olyan mesterei lehetnek, mint Wyspiański vagy Gombrowicz, még csupán a metafora első szintje. A darab túllép a „hazai algebra”-ra, s hasonló, minden patetizmust gondosan palástoló, ironikus hangnemben azt mondja: ime a mi kis civilizációnk. Ime Auschwitz és Vietnam, a napalm és a „kis háborúk” füstölő hamvai, az autótetemők, a kivágott erdők, melyek helyén több ezer hektáros ipartelepek hűződnek, ime a Kosmosz meghódítása, melyért a Föld elpusztításával fize-

tünk, ime a radioaktív sugárzással fertőzött. Csendes-óceán, a hulladékból emelkedő új Pireneusok. De a *Kotlik az öreg hölgy* minden publicisztikus kiélezettsége ellenére sem környezetvédelmi darab, vagy ha igen, hát ezúttal is metaforikusan: Rózewicz a dehumanizált világ vízióját vetíti elénk, melyben a civilizáció lépésről lépésre kiszorítja a természetet. Itt a dialógusok már szinte lényegtelenek, távoliak, beleolvadnak a képbe, akár a figurák. Csak egy dolog számít még, hogy — „kulturáltak”. Hogy az eszpresszóból, az irodából, a fodrásztól is-merősek valamennyiünknek. Jószerivel mindegy, hogy a politikáról, az időjárásról, az istenről, a filozófiáról, az ideális női mellről vagy épp a táplálkozás szempontjairól esik szó.

Végül a kávézó fala mögül előbukkan a Fiatalember, Öltözéke választékos, kellemes színharmónia jellemzi. Lehet akár XIX. század végi öltözékben is. A lényeg, hogy virág van a gomblyukában. Naiv tekintettel szét-pillant, cukorkát eszik, kicsomagolja a selyempapírból, keres egy szeméttartót, nem talál, elhajtja a papírt. A Rend Öre megállítja: „Bizonyítékaink vannak rá, hogy óvatosan körülkémlelt, és miután meggyőződött róla, hogy senki sincs a közelben, a cukorka papírját előre megfontolt szándékkal a tisztára seprte a Királyi Pár látogatására előkészített felvonulási útvonalra hajította.” A Fiatalember a szemétdombra mered, nem érti az egészet. Kiveszi gomblyukából a virágot, szívélyes mozdulattal odanyújtja a Rend Örenek, hogy megbékítse. A rendőr hátrál, valósággal elmenekül: ebben a világban az efféle gesztusok már érthetetlenek. Ez az „érthetetlen esztus” visszautal a második felvonás nyitó képére, melyben a napozó lányok mögött a szemétdombból harci üvöltés, trombitaszó hallatszik. „Lányok, ki lármázik itt?” — kérdi az Öreg Hölgy. Mire az Első Lány: „Katonásdit játszanak a fiúk.” És az Öreg Hölgy: „Szamarak. Ahelyett, hogy szerelmeskednének...” A dráma utolsó lapján pedig ott áll a megírás dátuma: 1968. február. Rózewicz fekete strandján megszakítás nélkül tűz a nap, ragyogó 'kék ég borul a szemétdomb fölé. A feketeség magában a szemétben rejlik és a szemétdomb elfakuló „hőseiben”. A szövegek, az egykori jelszavak és hivalkodó közhelyek a mai fülnek kissé archaikusak. Akár egy régi sláger sorai. De a jaiáltás, mely

valahonnan a darab mélyrétegéből hallik elő, annál ijesztőbb. Az emberiség még mindig a szakadék szélén van.

Rózewicznek nincs lényegi köze Witkiewicz sötét katasztrófizmusához, világvége-látomásához. S talán eszünkbe juthat Ionesco Amédée-jének egyre növekvő holtteste, még inkább Beckett *O*, azok a szép napokja, melyben Winnie-t lassan elnyeli a homok, miközben ő látszólag nem is vesz tudomást róla. A Beckett-darab nélkül bizonyára nem születik meg a rózewiczi metafora sem. De a *Kotlik az öreg hölgy* csupán óvás. Beckett az ember egyéni sorsáról beszélt, az emberi életéről, mely a beéréstől kezdve haldoklás, földbe temetkezés. A szemét azonban se nem föld, se nem homok, se nem természet, se nem sors. A szemét az emberi tevékenység terméke. Rózewicz Witkiewicz, Ionesco és Beckett után jött. Rokonságban áll velük, de másról szól, mint ők. U Thant is metafora a darabban: maga a Rózewicz-színház a drámai figyelmeztetés. Egyikőnknek se közömbös, hogy meghalljuk-e vagy sem.

Egy színmű biográfiája — ezt az alcímet adta Rózewicz a *Természetes népszaporulat* című írásának, melyet e havi drámamellékletünkben a *Kotlik az öreg hölgy* mellett közlünk, s amely kivételes alkalmat nyújt, hogy bepillantsunk a kiváló lengyel író műhelyébe. A *Természetes népszaporulat* mint darab sosem született meg, csupán mint írói önvallomás és — paradox módon — mint előadás. Tíz esztendővel az után, hogy a wroclawi Teatr Współczesnyben először vitték színre a *Kotlik az öreg hölgyet*, ugyanebben a színházban Kazimierz Braun rendező vállalkozott rá, hogy színpadra álmódja az író naplójegyzetekben rögzített drámatervét, a rózewiczi utalások körét (*Cseresznyés kert-részlet*, Conrad Lord Jimje) a *Kotlik az öreg hölgyből* vett részletekkel gazdagítva. Nem véletlenül. Igaz ugyan, hogy a színmű, melynek biográfiáját a *Természetes népszaporulatban* Rózewicz megírta, nem a *Kotlik az öreg hölgy*, mégis igen szoros a rokonság a két darab, illetve darabterv közt: mindkettő a hatvanas évek második felében foglalkoztatta az író — a műhelynapló így szerencsésen kiegészíti magát a drámát, mely a mai lengyel színpadi irodalom legjavához tartozik.

TADEUSZ RÓŻEWICZ

Kotlik az öreg hölgy

(Fordította: Cservenits Jolán)

A DARABBAN SZEREPLŐ ÚN. SZEMÉLYEK,:

ÖREG HÖLGY
FIATAL PINCÉR
CYRYL - ÖREG PINCÉR
CSINOS LÁNY
ORVOS
ZENÉSZ
VAK
ELSŐ LÁNY - KLOTHO
MÁSODIK LÁNY -- LACHESZISZ
HARMADIK LÁNY - ATROPOSZ
FIATALEMBER
DISZTINGVÁLT ÚR
A REND ÖRE
UTCASEPRŐK

valamint az ún...„cselekménybe” alkalmasint belekeveredő

GYEREKEK
BABÁK BÁBUK
SZEMÉLYEK

ELSŐ FELVONÁS

Minden éles fényben ragyog. Sehol sincs félárnyék. A fény mindenhová elhatol. Tágas pályaudvari kávézó. Sok asztal és szék. Pirosak. Feketék. Fehérek. Az egyik asztalnál az öreg Hölgy ül. Tömérdek ruhadarab van rajta azaz borítja: tavaszi, nyári, őszi, téli. Melltükkel, karperecekkal, karórákkal, nyakláncokkal, klipszekkel, virágokkal aggatta tele magát. A fején három különböző kalap és sokféle színű, dús hajzat. Az arca mozdulatlan. Csupa ránc. Vonásai azonban határozottak. Pompás fehér műfogsora van. Az asztalok és székek anyaga fém, üveg, színes műanyag. Csillognak-villognak, ragyognak.

Az öreg Hölgy artikulatlan hangot hallat. Csikorog. Be-lép a Pincér. Fiatal, karcsú, finom, tiszta. Frakkot vagy ehhez hasonló elegáns öltözéket visel. Lábán lakkcipő, Kezében tálcá. A tálcán kancsó, pohár, cukortartó. Körülnéz és kimegy. Egy idő múlva visszatér. Végigmegy az asztalok között, a kezében levő kis seprűvel lesepri az asztalokról az edényeket, virágvázákat, újságokat, ét-lapokat, palackokat, hamutartókat. Zsebéből piszkos (seb-kötöző pólyához hasonló) törülkövöt húz elő, megtörli az asztalokat, az arcát, az orrát, a kezét. Felemeli a föld-ről a vázát a papírvirágokkal, megigazgatja a virágokat, az asztalra helyezi. A sűrűn elfüggönyözött nagy ablak elé áll. Háttal a nézőtérnek és az öreg Hölgynek

ÖREG HÖLGY Fiam ! ... Fiam ! A

Pincér nem fordul meg

Bitang!

A Pincér nem reagál

Ügy tesz mintha nem hallaná.

PINCÉR (meg se fordulva) Tessék, parancsoljon... (Az Öreg Hölgy asztala felé megy, útközben üres konzervdobozokat, skatulyákat, papírokat lökdös félre a lábával. Meghajol az öreg Hölgy előtt, átnyújtja az étlapot)

ÖREG HÖLGY Azt, amit mindig, fiam, amit mindig.

A Pincér kimegy, egy idő múlva visszatér. Poharat, kancsót, cukortartót tesz az asszony elé. Az öreg Hölgy vizsgálgatja a poharat. Kezébe veszi, a fény felé tartva hosszan nézegeti. A poharat visszateszi a tálcára. Kezébe

veszi a kiskanalat, leteszi a kiskanalat. Újra a poharat veszi a kezébe. Minden ujján gyűrű van

Pincér!

A Pincér az öreg Hölgy fölé hajol. Az Öreg Hölgy csip kezsebkendőjét vesz elő elegáns lakkasztalából, megtörli vele a pohár peremét, a poharat a fény felé emeli, azután visszateszi a tálcára

Pincér!...

A Pincér úgy tesz, mintha nem hallaná

PINCÉR (magában) Mi haszna van az emberiségnek ebből az undorító tetüből.

ÖREG HÖLGY Na, gyere közelebb. Még közelebb.

PINCÉR Parancsoljon, tisztelt asszonyom.

ÖREG HÖLGY Ez a pohár piszkos.

PINCÉR Az lehetetlen, tisztelt asszonyom. Ez a pohár? (Kezébe veszi a poharat, a fény felé tartva vizsgálgatja)

ÖREG HÖLGY Rűzsfoltok vannak a peremén ... Vala-melyik kis kurva hagyhatta rajta.

A Pincér előveszi a törülkövöt, megtörli a poharat. A fény felé tartva nézegeti, ráköp, a kabátujjával dörzsöli

PINCÉR Végtelenül sajnálom, tisztelt asszonyom, elnézést kérek ezért a figyelmetlenségért. (A poharat az asztalra teszi) Tessék, olyan tiszta, mint egy könnycsepp. Gyönyörű időnk van ma, az égbolt olyan tiszta, mint az üveg.

ÖREG HÖLGY Rajta maradt az ujjaid nyoma. Nem személyazonossági lap vagy bűnügyi nyilvántartó karton ez. Osztályon felüli hely, és, piszkos a pohár ! Hozz egy másikat. Nincs vizetek, vagy mi?

PINCÉR Úgy van, tisztelt asszonyom. Ijesztően megcsapantak a Föld vízkészletei. Városunkban e pillanatban minden lakosra egy pohár tiszta víz jut. Azonkívül egy fiatalokból álló banda beszennyezte a víz-tornyot. Két hét óta jóformán víz nélkül élünk. A folyók, tavak, tengerek és óceánok is szennyezettek. A vizet a hegyekből vezetjük ide, de állandó deficitünk van. (Újra kezébe veszi a poharat, megtörli a piszkos törülkövvel, kávéval tölt bele. Az ablakhoz megy. Megint a nézőtérnek háttal áll)

ÖREG HÖLGY (mutatóujjával kotorászik a pohárban) Csupa zacc. Egészen sűrű... (Kihalássza a zaccot a pohárból és kis kupacba halmozza az asztalon) Keserű.

Az öreg Hölgy cserreg.

A Pincér kis idő múlva odalép az asztalához

(galambturbékolás-szerű hangot hallat) Cukrrr . . . cukrrrr . . . krrr . . . cukrrrot! . . .

A Pincér kiskanállal vesz a cukorból és az öreg Hölgy poharába rakja
Még!

A Pincér megint rak bele

Többet!

A Pincér addig szórja a pohárba a cukrot, mígnem a cukor már az asztalra pereg, s onnan a földre. Az Öreg Hölgy turbékol. A Pincér szórja a cukrot, szalvétával törölgeti az arcát. Fáradt

Édesen szeretem, nagyon édesen, minél. öregebb vagyok, annál édesebben ... Tegyéle bele még.

PINCÉR Nem parancsol vajjat? Mongol módra vajjat a teába, nagyon egészséges...

ÖREG HÖLGY Olyan hideg van itt ma, mint egy jég-veremben ...

Az öreg Hölgy megpróbál fölállni. A ruhahalom néhány-a szor hevesen megrándul, azután újra mozdulatlaná válik

Egészen megizzadtam. Ő meg csak áll itt. Töröld meg az arcom, mert a szemembe csurog a veríték.

A Pincér előhúzza zsebéből a piszkos törölrühát, gondosan megtörölgeti az öreg Hölgy arcát

(Nyőszörög, megpróbál fölállni, végül elindul, útközben fellökdösi a székeket és az asztalokat. Hullanak róla a kalapok, műhajak, díszek. Visszatér az asztalához. Leül) Úgy érzem, elejtettem valamit... Hallottam, amikor lehullott. Biztosan kipotyogott, amikor sétálgattam. Csak azt nem tudom, hogy hol... Halló, pincér! Legyen szíves jöjjön ide. Hé, te! Hozzad be-szélek!

PINCÉR Parancsoljon, asszonyom.

ÖREG HÖLGY Nem láttad? Nem tudod, hol esett ki? Lehet, hogy kinyílt a táskám ... Magam sem tudom ...

PINCÉR Sajnos, nem vettem észre... Megtudhatnám, mi veszett el?

ÖREG HÖLGY Nem tudom. A földön keresd. Esetleg az asztal alatt, vagy talán alattam... egyébként hagyj, ne keresd. Boldogulok nélküle, annyi minden van még bennem. Fiatal lány koromban nem is hittem volna, hogy ennyi minden van egy nő testében. Csak a jó szakorvos képes eligazodni benne. Te fiam, biztosan azt képzeled, hogy a nő olyan, mint egy bábu, igaz?

PINCÉR Még nem gondolkoztam ezen, tisztelt asszonyom. Csak most szereltem le, kérem.

ÖREG HÖLGY Szóval katonáskodtál ... én pedig, minél öregebb vagyok, annál jobban kívánom a meleget, jó meleget, egyre több meleget ...

PINCÉR Az utóbbi napokban jelentős hőmérséklet-ingadozásokat figyelhettünk meg. Éjszaka egyes helyeken mínusz tizenöt fokos minimumot mértek. Nyugat felől újabb alacsony nyomású légtömegek közelednek, ezért ma felhőképződés és hószállingózás várható. A nap két 7.45-kor, nyugszik 15.38-kor. Tízusz és Simon napja.

ÖREG HÖLGY (széttéregeti a kávézaccot az asztalon, ujjával kotorgatja, a poharába söpri) Sok spenótot kell ennem, egészséges életmódot kell folytatnom. (Kis hallgatás után határozottan kijelenti) Gyereket akarok.

PINCÉR Igen, tisztelt asszonyom, a nőknek gyereket kell szülniük ...

ÖREG HÖLGY Kissé elkéstem. Negyvenéves szünetre kényszerültem. Képtelen voltam. Nem volt időm. Most már van időm, megfelelőek a körülményeim, az egészségem, gyereket akarok szülni. Sajnos, meddő voltam. De most már minden másképp van. Kerítsd elő nekem azt a románt ... hogy is hívják? Pitulescu? Aki fölhalálta a hormonos kefir. Valahol Erdélyben száz-éves asszonyok is szültek gyereket. Olvastam az újságban, hogy egy asszony egyszerre tizenöt gyereket hozott a világra. Szóval kerítsd elő azt a románt vagy romát ... Szülni akarok ... mit állsz itt?

PINCÉR Akire ön gondol, nem román volt, hanem olasz... Az a román színházzal foglalkozik. A hetes-ikrek egy brüsszeli klinikán születtek. Őt gyerek halva született, kettő pedig nem sokkal a születése után meghalt. Meg kell jegyezni, hogy mind a heten koraszülöttek voltak. A magzati élet hatodik hónapját sem érték el. A hetesikrek édesanyja, akinek nevét 'nem tették közzé, ezt megelőzően meddő volt. és egy meddőség elleni svéd gyógyszer alkalmazása után esett teherbe ... tessék kérem, kívágtam az újságból ... minden érdekességet kivágtam: a Marsról, a repülő csészealjokról, a szervátültetésekről... Ami pedig azt az olasz tudóst illeti: ő mesterséges bábikát állít elő Bolognában.

ÖREG HÖLGY Olvasod az újságokat?

PINCÉR Szenvedélyesen, tisztelt asszonyom.

ÖREG HÖLGY És mit írnak az újságok? Mi újság a rohadt világban?

PINCÉR Ismét rendkívül feszült a helyzet.

ÖREG HÖLGY Szülni kell. Aki csak teheti, szüljön,

PINCÉR Ebben a helyzetben csodálatra méltó a bátorsága, asszonyom.

ÖREG HÖLGY A helyzet mindig egyforma... telefonálj annak a bolognainak, azonnal jöjjön ide a mesterséges anyaméhvel.

A Pincér nem, figyel az Öreg Hölgy fecsegésére. A földről felszed egy csomó szemetet, régi, szakadozott újságokat, a szomszédos asztalhoz telepszik és olvasni kezd.

Az öreg Hölgy egy darabig eszegeti a kávézaccot. Ki-köpdösi a földre. Magában beszél

Na, mit írnak azok az újságok?

PINCÉR U Thant drámai figyelmeztetést intézett a világ népeihez.

ÖREG HÖLGY Miféle figyelmeztetést intézett a világ népeihez ez az U Thant?

PINCÉR (az újság mögül) „Ma egy harmadik világháború kezdeti szakaszának lehetünk tanúi.”

Az öreg Hölgy nevet, egész testét rázza a nevetés

PINCÉR (megrökönyödve) Úgy van, a helyzet cseppet sem rózsás.

ÖREG HÖLGY Cukrrrot! Cukrrrot! Cukrrrot kérek! Nem hallod?

A Pincér a szemetet az újságba rakja, odamegy az asztalhoz.

A szemét egy része a földre hullik

Várj csak, várj, kiment a fejemből... azt mondtad, hogy U Thant vagy hogy hívják, a harmadik világ-háborúról beszélt, amely épp mostanában zajlik... vagy hogyan is mondtad?

PINCÉR Igen, tisztelt asszonyom, éppenséggel arról van szó, hogy „zajlik”.

ÖREG HÖLGY Ha zajlik, hát zajlik, te viszont szaladj a boltba és vegyél nekem egy zsák lisztet. Egy egész zsákkal. És hozd ide.

PINCÉR (bizalmasan közel hajol) Megférgesedik, s ön ráfizet, asszonyom. Nem olyan válságos a helyzet... véleményem szerint e pillanatban két-három kilo-grammnyi mennyiség is elegendő.

ÖREG HÖLGY Vegyél nekem lisztet. Tésztát akarok enni, híznai akarok. Ők háborút csinálnak, én tésztát. Tésztával semlegesítem a háborút. A férgekről pedig ne beszélj, a férgek mindenbe belemásznak ... fereg rejlik a feslő világ kelyhében — ahogyan a vőlegényem szavalta, aki egyébként elesett ... Gyorsan hozz egy szelet tortát és egy adag tejszínhabot. Férgek. Háború. A hozzád hasonló nyavalyásokat ijesztgesd evvel. Manapság mindjárt begyulladnak az emberek. Hülyék. Cukrrrot, cukrrrot. Szüljön gyereket minden-ki. Greta Garbo, Sartre, Bertrand Russel, Ottaviani bíboros, Salvador Dali, Picasso, De Gaulle, Mao és Rusk ... mindenki ... mindenki ... korra, rangra, nemre és világnézetre való tekintet nélkül.

PINCÉR Becsomagoljam a tejszínhabot, vagy itt óhajtja elfogyasztani?

ÖREG HÖLGY Tányérra is kérek és becsomagolva is ... cukrrrot... cukrrrot! Nézd, fiam, nekünk megvan a magunk feladata : ennünk és szülnünk kell. Hol az a szakállas bolognai professzor? Az 'olaszokat csak az „amore” meg a „bambino” érdekli... Bölcs nép. Nekünk pedig cukrozniunk kell és szülnünk. Főzni, szülni, cukrozni. Megállás nélkül. Hadd készülődjenek a háborúra... zajlik... füttyül rá. Neked az a feladatod, hogy tisztán tartsd a poharakat.

PINCÉR Ó, asszonyom, a cukor, a liszt, a zsír... haj-danán még segített. Most már semmi sem segít rajtunk, a sugárfertőzött lisztől torzszülöttek jönnek a világra, valamennyien fehérvérűséget kapunk.

ÖREG HÖLGY Un enorme perroquet.

PINCÉR Nekem nem lesz a hasam az istenem.

ÖREG HÖLGY Két malomban örülünk, fiam, mert nem beszélt

idegen nyelveket. Has, ágyék. Nagyszerű dolog a has,

csakhogy mostohán bánnak vele. A has nagyszerű,

hatalmas.

Egész ország

Védtelen ártatlan

tágas

birodalom

vértet nélkül érik a csapások lágy

esendő zárt

nyitott örök
életünket
magába foglaló
s benne annyi golyó szilánk
annyi kés szurony lándzsa nyíl a
ti férfi *hasatok* teli vassal de a
miénk még esendőbb még
tágasabb
benne sokféle idegen test
pótalkatrészek
szervek
gyerekek
a mi hasunk
te szerencsétlen öszvér
valóságos malom
hatalmas szabadvers
nagy puha meleg
cipő
tejszínhab-újszülött

páncélt kellene
viselnünk a hasunkon
nemzetközi védelemben
részesíteni a hasat
övní minden csapástól
fentről és lentől
jobbról és balról
az egész emberiség egyetlen
lűktető meleg has
rancos mint a füge
feszes mint a harci dob

kíváncsi vagyok

vajon a tábornokok miként
vélekednek a hasról
ők sohasem a hasról
csak aggókról asszonyokról
meg gyermekekről
figyelje kérem
a tábornokok szónoklatait pajzsról
ernyőről kardról megtorlásról
beszélnek megsemmisítő csapásról
atomfegyverről beszélnek (puffadjon
meg a heréjük) ugyanakkor
valamennyi rakétájuk lövedékük
találmányuk a békés fehér fedetlen
tágas védtelen világtalan
asszonyi hasat
veszi célba
földanyánk
hasát

PINCÉR Perruche.

Fiatal, csinos, jó alakú lány lép a kávézóba. Nagykorú. Nemcsak divatosan, hanem a legújabb divat szerint öltözött. Leül az egyik asztalhoz, keresztbe teszi (azaz inkább keresztbe veti) a lábát, a térdét magasan felhúzza. Nagyon kihívóan. Hogy miért? Azért, hogy felvillanyozza a cselekményt, a nézőteret, hogy egy ifjú színész-nőnek alkalmat nyíljon színpadra lépni. Azért, hogy eleget tegyen a színházi kritikusok szexuális megszállottságának. Am ezeken a (másod- és harmadrendű) okokon kívül egy valóságos cél is lebegett a szemem előtt. Itt ugyanaz a helyzet, mint a zseniális Csehov híressé vált (s a kritikusok s mások által annyit idézett) mondasában, mely szerint, ha az első felvonásban egy puska függ a falon, annak a harmadik felvonásban el kell sülnie (vagy valami ilyesmi). Ez a fiatal lány (aki látszólag az égből pottyant ide) esetleg a második vagy harmadik felvonásban szerephez jut, bár ez egyáltalán nem biztos, mert ami a fiatal lányokat illeti, hát sohasem lehet tudni ... Ez a lány meg amúgy is afféle „könnyű-vérű” (miért „könnyű-vérű”, miért nem „nehéz-vérű”?) teremtés. A lány öltözéke: fém és riktó színek; sárga, zöld, rózsaszín... A lány a terem túlsó végébe telep-szik. Egész idő alatt, amíg a színpadon van, keresgél valamit hatalmas, feltűnően divatos kezításkájában. Lassan, rendszeresen keresgél vagy nagy sebbel-lobbal, idegesen kapkodja ki és rakja vissza az ezeregy apróságot

ÖREG HÖLGY Megsülök, borzasztóan meleg lett. Mivel fűtenek itt? Ne bámulj folyton arrafelé, hanem rám figyelj. Az nem a te asztalod, hanem a kollégádé.

PINCÉR .Parancsoljon.

ÖREG HÖLGY Milyen meleg étel kapható?

PINCÉR Bigosz, pacal, vagdalthús.

ÖREG HÖLGY Leves nincs?

PINCÉR Leves csak egy óra múlva lesz.

ÖREG HÖLGY Egy óra múlva a kutyának kell a levesetek.

PINCÉR Ön mindig élcelődik a levestel kapcsolatban.

ÖREG HÖLGY Nem látsz tovább az orrodnál. Sosem érted meg, mit jelent egy kanál meleg leves.

Kigombolja a legfelső gombot. Eközben valami kirepül, leesik az asztalra, onnan a padlóra

Borzasztóan izzadok. Nincs itt ventilátor?

A Pincér bekapcsolja a ventilátort, mely az egyik asztalon áll. A ventilátor felkavarja a port, szemetet., papírokat. A Pincér ezért leteszi a földre. Porfelhő kerekedik

Azonnal kapcsold ki. És nyiss ablakot.

A Pincér kikapcsolja a ventilátort. Háttal az Öreg Hölgynek, az elfüggönyözött ablak elé áll, hátul össze kulcsolja a kezét

PINCÉR Az ablakot sajnos befüggönyözték.

ÖREG HÖLGY Miért függönyözték be?

PINCÉR A kedves vendégek *nem* tudják elviselni a látványt.

ÖREG HÖLGY Miféle vendégek, miféle látványt? Hiszen ez Európa legszebb tája: lankák, hágók, patakok, hegyormok, cédrusok, fenyők, források, vízesések.

PINCÉR (*nem túl érthetően*) Bizonyos változások történtek a szemfenéken.

ÖREG HÖLGY Ne köntörfalazz. Titkolsz valamit. Húzd félre! Mert ha én húzom...

PINCÉR (*tárgyilagosan, szárazon*) Sajnos, az üzletvezető engedélye nélkül nem teljesíthetem a kérését.

ÖREG HÖLGY Számár. Hívd ide az üzletvezetőt. Vagy nem .. várj ... hozz egy adag pacalt, de a hűtőből A hátamon csurog az izzadság ... töröld meg ...

A Pincér zsebéből előveszi a törölruhát, félrehúzza az Öreg Hölgy kabátját, ruháját, megtörli a hátát

Köszönöm. Elég. Írd a számlához... hol az a pacal? Mafla ... várj, hová mész... Azt kértem, húzd félre a függönyt, és nyisd ki az ablakot... Hol az az átkozott román? Vagy olasz? Nem bánom, legyen olasz. Telefonáltál neki? Elovadok, mint a vaj. Hol van a porcelán hátvakaró kezecke? Mit csináltak a vörös-fenyőkkel, melyek itt álltak az ablak előtt? Megvakították az ablakot.

PINCÉR Vendégeinket szeretnénk megkímélni a kellemetlen látványtól. Azonkívül az ablakon át behatolhatnak a bűnözők. Fiatalkorúakból álló bandák ólálkodnak errefelé. Erőszakoskodnak, macskákat, autókat lopnak, irogatnak.

ÖREG HÖLGY Takargatsz valamit. Minek köntörfalazz azzal az ablakkal.

PINCÉR (a vállát vonogatja) Távol áll tőlem, hogy bármit is takargassak, mivel nem vagyok érdekelt a dologban. Nekem tökmindegy, számomra a vendég óhaja parancs. (Letépi az ablakról a függönyt, lassan kinyitja az ablakot. A résen át némi szemét, hamu, csontok, csutkák hullanak a helyiségbe. Gyorsan be-csapja az ablakot)

ÖREG HÖLGY Takargatsz valamit, galambom.

PINCÉR Ilyenkor rengeteg a légy. Meg kell várunk az estét.

ÖREG HÖLGY Azonnal nyisd ki, nincs időm várni.

A Pincér úgy tesz, mintha nem hallaná.

A Lány abbahagyta a keresgélést a táskájában. Kifor-

dítja, egész tartalmát kirázza az asztalra és a földre. Egy darabig mozdulatlanul ül

LÁNY Jaj, hová is tettem a tablettákat?... Úgy lát-szik... a fejem teszem rá, *hogy*...

A Pincér közeledik a Lányhoz. Térdre ereszkedik, felvesz néhány apróságot egy csomó szeméttel együtt. be-
legyömöszöli a Lány táskájába

PINCÉR Itt a kulcs.

LÁNY (megnyalja ajkait) Köszönöm... (Kimegy) ÖREG
HÖLGY Ez a kis tyúk kente össze rüzzsal a poharamat?
PINCÉR (térdepelve) Asszonyom. megjött az orvos, akit
hivatott.

Belép az Orvos

ORVOS Nos, hol van a kismama?

ÖREG HÖLGY (a Pincérhez) Magyarázd meg ennek az okosnak, *hogy* a gyóntatóm hibájából ötven év óta meddő vagyok. Kismama! Éticsiga!

ORVOS (a Pincérhez) Először lássunk téged. Told le a nadrágod. (Leül az asztalhoz, elrongyolódott könyvet vesz elő) Egy kávét... Aranyérrel és rühesen nem dolgozhatsz ilyen reprezentatív helyen. Várj csak azzal a nadrággal. Minek sietsz annyira? Ne rendezz diszszemlét, nem kaszárnya ez itt. de nem ám. Kapsz egy receptet. Népi gyógymód. Fokozatosan visszatérünk a hagyományos gyógyászatához. (Papírt vesz elő, receptet ír, hangosan mondja) A himtag vagy a here-zacskó, valamint a női emlők duzzanatára ...

PINCÉR (odahajol az Orvoshoz, figyelmezteti páciensére. Az Orvos azonban tovább olvas) Doktor úr, ha emlékezetem nem csal, ön végbélsérvet állapított meg nálam...

ORVOS A himtag külső és belső tályogaira való egyszerűbb orvosság a nem oly tehető betegek részére... sőt elegyíts lépesmézzel és porított kancaméntával, kenjed be véle szeméremtsted sebeit és ótvart ...

ÖREG HÖLGY (hangosan) Szeméremtsted. Tökkelütött hülye.

ORVOS (a Pincérhez) Hozz egy kávét meg újságot, addig a végbélsérvedet nyomd vissza az ujjaddal.

ÖREG HÖLGY Ordináré fickó! Megint huzat van. Ki nyitotta ki azt az átkozott ajtót?

PINCÉR Agyonfőttek az ételek, kérem. A hűsnek fel-fekvési sebei vannak már. Valaha a személyi higiénia és a tömegékeztetési üzemek higiénája sokkal alacsonyabb szintű volt. Becket Tamás érseket december 24-én vagy 29-én este — már nem emlékszem pontosan — ölték meg a canterburyi katedrálisban. A holt-test egész éjjel ott feküdt a székesegyházban, csak másnap temették el. Az érsek rendkívül sok ruhadarabot viselt a ;testén. Legfőkéül egy barna köpönyeg volt rajta, alatta fehér kámsza, ez alatt gypjúing, ami alatt még két ing volt...

ÖREG HÖLGY Na és! Rajtam sokkal több van!

PINCÉR Azután következett a bencések fekete csuhája, s végül a kantus. Ez alatt még egy szőrcsuha volt. Amikor a tetem kihült, a tömérdek ruhanemű között rejtőző férgek...

ÖREG HÖLGY Miért nem hozzák már a pacalt?

PINCÉR (zsebébe sülyesztett kézzel) ...a tömérdek ruhanemű között rejtőző férgek előmászta ...

ÖREG HÖLGY Milyen undorító dolgokat mesélnek egymásnak az emberek manapság... végbélsérv ... Hol vannak a napkelték és napnyugták? A rózsaujjú hajnal a biliben kotorászik!

PINCÉR (keze a zsebében, észrevehetően vakarózik, visszataszító némajáték) Előmászta. asszonyom, és a krónikás szavai szerint „úgy nyüzsgöttek, hogy a ruhanemű szinte bugyborgott, mint a víz a fazékban, a jelenlevők pedig, kik ezt látták, egyesek sírni, mások pedig nevetni kezdtek”.

ÖREG HÖLGY Egyesek sírni. mások pedig nevetni?

PINCÉR Igen kérem, egyesek sírni, mások pedig nevetni kezdtek.

ORVOS (zsebéből elővesz egy papírlapot, hangosan mondja a szöveget, ír) ... tetvek ellen, melyek főként

a szeméremtsten tanyáznak ... a gyermekek láza ellen, melyben akkoron szenvednek, ha bélérgesek... ÖREG HÖLGY Egyesek sírni, mások pedig nevetni kezdtek? PINCÉR Igen, asszonyom, s hogy ezt megértjük, ahhoz tetőtől talpig embernek kell lenni... majd még visszatérek erre a témára. Most szellőztetni kell és porolni, porolni és szellőztetni.

ORVOS Megfeledezettél az újságról, barátocskám.

PINCÉR Isten őrizz! Tessék, itt az újság.

Átnyújtja az Orvosnak a fakeretre erősített, szakadozott, nedves újságot. Az Orvos átfutja az újságot, szétválasztja az összetapadt oldalakat, szétteríti, s eközben kilyukasztja az újságot. Arcát eltakarja a szakadozott újság, arcának csupán egy darabkája látszik. Az orra. Csend van. Kitérő nevetés. Ismét csend.

Az Öreg Hölgy odamegy az ablakhoz, megpróbálja ki-nyitni. Eközben elpotyogtatja haja és ruházata egy részét. Kis idő múlva hangosan megszólal

ÖREG HÖLGY Akad itt egy igazi férfi?

Az Orvos olvas. Az újság másik oldalán ugyanezt teszi a Pincér, aki guggolva, e kényelmetlen testhelyzetben igyekszik kibetűzni valamit

Nincsenek már igazi férfiak, ha maga igazi férfi volna... Csakhogy maga a felelősség elől az újságjába temetkezik.

ORVOS (leteszi a szakadozott újságot, melyet most a Pincér vesz kézbe) Parancsoljon kérem, miről van szó? ÖREG

HÖLGY Legyen szíves, nyissa ki az ablakot.

Az Orvos odalép az ablakhoz, és határozott mozdulattal szélesre tárja. A nyitott ablakon át a szeméthalomból szemét és hulladék zúdul be, akár egy vízesés. Az ab-lak előtt szemétdomb tornyosul. Egyszer-másszor meg-mozdul, s ilyenkor újabb szemétag zúdul be. Időnként motorberregés, éles csikorgás hallatszik, üritik a szeméttartályokat. Ezek a hangok kis szünetekkel végigkísérik a színen zajló eseményeket. Az Öreg Hölgy mosolyog

Köszönöm. Végre egy kis friss levegő. (Visszaül az asztalához) A pacal már kihült... Mit csináltak az ablak előtti öreg vörösfenyőkkel?

PINCÉR (kiált) Cyryl! Cyryl!

Belép a II. Pincér: makulátlan fehér ingben, szmokingban, kesztyűben. Kezében pici rózsaszín műanyag szemétlapát és kisseprűt. Mozdulatai választékosak és cél-szerűek. A szemétag óvatosan a lapátra söpri, figyelme-sen körülnéz a helyiségben, mintha ellenőrizné, nem maradt-e valahol egy kis por, azután a szemétlapát maga előtt tartva, kimegy

PINCÉR (megigazítja a haját) A vörösfenyőket, tisztelt asszonyom, tekintettel a növekvő gépkocsiforgalomra, kivágták, ledöntötték, feldarabolták.

ÖREG HÖLGY Hülyék. Daraboltatok volna föl inkább engem, szamarak, mint azokat a gyönyörű fákat. Szinte fizikai fájdalmat érzek, ha erre ,a meg gondolatlanságra gondolok. Emlékszem, egyszer májusban jártam itt. Az ablak előtt álló vörösfenyőket finom, vékonyka, halványzöld tűk borították... csodálatos ez a fa... a túlevelűek közül talán a vörösfenyő a legszebb ... sudár, egyenes növé-sű, az ágai nem túl vas-kosak... a túlevelűcsomók ritkásan helyezkednek el, ezért a vörösfenyő koronája szinte áttetsző, furcsán világos, átjárja a napfény, nem úgy, mint a többi fenyőfélé. Amikor ránézek a .májusi ragyogásban a halványzöld fára, mindig fájdalommal gondolok arra, miért van nálunk mostanában olyan kevés ebből a szép és vidám fából?

A monológ alatt Cyryl visszatér, a szemétag belökdösi az asztalok alá, de semmire sem megy vele, mert az ablakon, át újabb és újabb szemétag hullik be. Végül Cyryl odamegy az ablakhoz, s a kezével, lábával, vállával nyomja kifelé a szemétagot...

...a vörösfenyő még el sem hullatta előző évi termését, amikor újra virágozik, készíti elő az új termést, őszre. Agai végén apró, bíborszínű tobozok sorakoznak...
(*Megragadja a Pincér kezét, aki a tépett újságot olvassa*)
,Simogass meg.

PINCÉR Egy pillanatot, asszonyom.

ÖREG HÖLGY Simogass.

PINCÉR Azonnal, csak kidobom a szemetet.

ÖREG HÖLGY Hagyd a fenébe. Simogass.

PINCÉR Egy perc türelmet kérek, csak megtörlöm a kezem.

ÖREG HÖLGY Egyetlen percet sem várhatok, azonnal gyere, egy perc múlva már késő lesz. Negyvennyolc évig vártam, és te most a szeméttel, kéztöröléssel *vacakolsz*. Vártam, egyre csak vártam. A férfiak vagy olyan félenek voltak, mint a pillangó, vagy ostobák, mint a kos. Az egyik nem tudta, mit kezdjen a kezével, a másik: hogy mit kezdjen a lábával, mert izzadt a rémülettől. De volt olyan is, aki beállt a kapucinusokhoz. Az utolsó a dicsőség mezején esett el ... töröld meg a kezéd, és azonnal gyere ide hozzám.

A Pincér megtörlö a kezét, az orrát, és az Öreg Hölggy elé áll

Na, miért állsz itt, mint egy... mint akinek a földbe gyökeredzett a lába, mint egy rakás szerencsétlenség, egy óra múlva éppen hetvenéves leszek, nincs vesztegetni való időm. Mozgás! Nyavalyás futurologus!

PINCÉR Olyannyira fölöltözött, asszonyom, hogy igazán...

ÖREG HÖLGY Felöltöztem, felöltöztem ... Te is felöltöztél.

Nem látod : egész testemben remegek. Ha felöltöztem, akkor most tessék, vetköztess le! Mit bámulsz, sosem vetköztettél még nőt? Igaz, mostanában nem csináltak ilyesmit. Mert a nők mind pucérok. Mint az a kis tyúk is, aki a rúzsával összekente a poharamat. Azt bámuljátok rajtuk, amit akartok... elhagy az eröm ... hol az a pacal, hol a sütemény, hol a tejszínhab? Várj! Savanyú uborkára támadt gusztá-som.

A Pincér indulni akar

Állj. A pacalt hozhatja Cyril is vagy akár Metód. Lépj 'közelebb, add ide a kezéd!

Egy idő múlva

Úgy érzem, mászik valami a lábamon... biztosan egér... vagy svábbogár. Miért nem irtják méreggel? Hogy nem szégyenlik. Ezt nevezik osztályon felüli helynek. Határozottan érzem, hogy mászik valami a lábamon. Nézd meg, mert én semmit sem látok. Biztosan patkány mászik a lábamon.

PINCÉR Az lehetetlen, kérem. Nálunk még a légy sem teleszik a tisztelt vendégre, hogyan is merészelné...

ÖREG HÖLGY Hogyhogy lehetetlen? Csak nem akarod azt mondani, hogy mókus szaladgál rajtam?

A Pincér letérdel, próbálja felemelni az Öreg Hölggy szoknyáját

Hagyd. Főlsleges... már bemászott ... A

Pincér elképed

Mit bámulsz? Belém mászott, ne vesztegessünk rá több szót.

PINCÉR Téved, asszonyom, üzemegységünkben kiirtották a svábbogarakat, a rágcsálókat, a verebeket, a szünyogokat, a legyeket. A legyeket minden hozzáférhető fizikai és pszichológiai módszer segítségével irtjuk. Meggyőzéssel, átneveléssel. Cyrilnek légycsapója is van, Cyril valóságos légyhóhér, hatásos módszerrel .dolgozik, speciális tanfolyamot végzett.

ÖREG HÖLGY Hagyd a fecsegést, inkább simogass.

PINCÉR Hogyan, csak *úgy*, minden ok nélkül? ÖREG HÖLGY Ne jártasd a szád, hanem simogass. PINCÉR Hol? Hogyan?

ÖREG HÖLGY Mindenütt. A lábamnál kezdj vagy a fejemenél. Semmit sem tanultál a filmekből, a televízióból?

PINCÉR (*tördeli a kezét, bizony zavarban van*) Elvesztettem a fejem, fogalmam sincs, hogyan lássak hozzá.

ÖREG HÖLGY Szeretni lehet akármit, te mamlasz. Szerethetjük a haját, a bőrt, a csontokat, *van köröm*-szerelem, nyelvszerelem, kéz- és lábszerelem, szemölcs-, szeplő-, anyajegyszerelem... csődör-, bika-, kaméleon-, bakkecske-, számár-, kosszerelem ... szerelem - kutya, macska és madár módra... Te számár ! . . . Mihez értesz te? Te *szarevó!*

PINCÉR Ne sértegetsen.

Az Öreg Hölggy artikulatlan hangot hallat

Türtöztesse magát, kérem, elvégre nyilvános helyen vagyunk, egyre izléstelenebb az *egész*...

Az öreg Hölggy horkant

Parancsol?

ÖREG HÖLGY Semmi. semmi ... Hagyj... Hozz nyers tojást, hagymát, szarvasgombát és vízben főtt *tókehalat*... értetted ? Schellfisch... sok foszfort tartalmaz... várj, hová rohansz? Melléje halmáját és madárnyelvet kérek ... van nálad kisolló? Vágd 'ki a szórt a bal orrlükamból.

Ekkor motorberregés, szeméttartályok csörömpölése hangzik fel. Az ablakon át ismét dől be a szemét. Senki sem figyel oda. A szemétben rózsaszín talpú és farkú. kitömött patkány látható

PINCÉR (*valami pihét söpröget le a frakkja ujjáról, szolgálatkész mosollyal beszél*) Melegen ajánlom Fagiano doktor koktélját.

ÖREG HÖLGY Miféle koktél az?

PINCÉR Fagiano doktor olyan koktél készített itt nálunk, melynek legfontosabb alapanyaga a szulfadiazin ... a koktél fiatalító hatású, Fagiano doktor a módszert több kutyan is kipróbálta, és azt állítja, hogy vissza-adta nekik fiatalos mozgásképeségüket, nemkülönben az elveszett nemi potenciájukat... ezt a fiatalító hatást patkányokon is kipróbálta, természetesen vén patkányokon, amelyek a kúra után visszanyerték a fiatal patkányok valamennyi jellegzetességét...

ÖREG HÖLGY Mik ezek a jellegzetességek?

PINCÉR Mitesszerek, fokozott kéz- és lábizzadás, önféjűség, maszturbáció.

ÖREG HÖLGY Az óév vége és az új év kezdete eléggé brutálisan juttatja eszünkbe, milyen gyorsan repül az idő, tegyük csak szívünkre a kezünket. Hányszor rakunk még egy adag nokedlit a kislányunk tányérjára, mert azt szeretnénk, hogy „jól nézzen ki”, pedig a serdülőkorban rendszerint eltűnnek a zsírpárnák.

PINCÉR Ah! Quel malheur d'être une petite fille. Ön-nek nagy tapasztalata van, oly kevesen értékelik az idős hölgyek bölcsességét és lehetőségeit, önt kellene Főtitkárrá., Elnökké, Helytartóvá választani ...

ÖREG HÖLGY Voltam már minden, cicám, Helytartó is, Sartre is, szent tehén is és 'közönséges hétpudós kofa, akiben testet akart ölteni Dosztojevszkij ördöge, de most hagyj, nincs időm efféle ostobaságokra, most kotlok, tojasokon ülök, természetesen átvitt értelemben, te mamlasz. Kevés az időm, megállás nélkül szülnöm kell. Már most és itt és azonnal. Készíts elő vizet, sok vizet, egész katlannal, készítsd elő a lepedőket, sok-sok lepedőt

...

Lehull a függöny

(a függöny: vörös foltokkal tarkított hatalmas fehér lepedő)

MÁSODIK FELVONÁS

Tengernyi, parttalan szemétdomb. Láthatárig nyúló szemétdomb. A kávézóból csak egy fal maradt (esetleg az, amelyiken az ablak van?). Kevesebb az asztal és a szék. Ezek helyett strandkosarak állnak. Kettő vagy három. Erősödik a fény. Három oldalról nyitott tér. Netán csatatér. Óriási szemétdomb. Poligon. Nekropolisz. Mégis strand. Tengerparti strand. Zöldre festett pad. A padlót vastag rétegben borítja a szemét, a hamu, a homok. Itt-ott homokgödörök, mint a tengerparti fövenyen (a tenger természetesen nem látható). Talán sírhalmok. Az öreg Hölgy a sarokban ül, egy asztalnál. Több réteg tarka ruha van rajta. Fehér törülközőn három fiatal lány heverészik a napon. Csillag alakban fekszenek, vagy a lábuk, vagy a fejük összeér. Sütkeznek. A szemétdomb felszíne egy-két helyen megreped. Lassan küszik előre egy ember, árkot vág a szemébe és a homokba, ezt tekinthetjük akár csatornának, akár lövészároknak. Végül megállapodik a lányok mellett. Csupa szemét, a fején katonai sisakszerűség. Szájában kést tart. Az ellenkező irányból, ugyanilyen lassúsággal, centiméterről centiméterre ara-szol egy másik ember. Amikor végre találkoznak, nem tudható, hogy dulakodnak-e, vagy egymás karjába vetik magukat: ölik vagy ölelik-e egymást. A két összekapaszkodó test egyetlen kupacot alkot. Mozdulatlanok, majd mozognak, és újra mozdulatlanok válnak. A lányok lustán és „érzékeny” forgolódnak egyik oldalról a másikra. Vastagon bekrémezik, beolajozzák magukat. Napoznak, nyújtózkodnak, gyümölcsöt és fagyalaltot esznek, képes-lapokat olvasnak, csvevegnek

ELSŐ LÁNY (orrán falevéllal) Lucia

4 Második lány a homokot és szemetet gépiesen szórogatva hallgatja a szavait, a Harmadik lány a körmét vagdossa

...a bazilikában tartotta az esküvőjét.

HARMADIK LÁNY Az Apostoli fejedelem bazilikájában.

ELSŐ LÁNY Az érsek eskette őket.

HARMADIK LÁNY A menyasszonyi ruha tiszta fehér csipkéből készült, magasan gombolódott

ELSŐ LÁNY Minden csipke-rózsaszirmot egy-egy gyöngyszem díszített.

HARMADIK LÁNY Uszálya égszínké volt, tizenkét rófnyi hosszú, és tizenkét apród vitte.

ELSŐ LÁNY A menyasszonyt az apja kísérte.

HARMADIK LÁNY Sírdogált.

ELSŐ LÁNY Az újságíró, aki közzétette a menyasszonyi ruha leírását ...

HARMADIK LÁNY Büntetésből nem engedték be a templomba.

ELSŐ LÁNY Mivel nem volt joga idő előtt felfedni a titkot.

HARMADIK LÁNY A menyasszony az esküvői csokrot szent Ágota oltárára helyezte.

ELSŐ LÁNY Szent Ágota lába elé, mert ő az ápolónők védőszentje.

HARMADIK LÁNY Lucia is ápolónőképzőt végzett. ELSŐ LÁNY Azután fogadást adtak a Nagy Házban.

HARMADIK LÁNY Az esküvői torta hetven pudot nyomott és hét méter magas volt.

ELSŐ LÁNY Tizenhét szintes.

HARMADIK LÁNY A menyasszony, a hagyományokhoz híven, meg akarta szegni a tortát, de nem volt hozzá elég ereje.

ELSŐ LÁNY Ezért segítségül hívta a vőlegényt.

HARMADIK LÁNY Utána pedig az apját.

ELSŐ LÁNY De a torta szikkadt volt már, és morzsálott.

HARMADIK LÁNY Nem volt mit tenni, az ifjú pár a kezébe vett egy-egy darabot.

MÁSODIK LÁNY És mi volt még?

HARMADIK LÁNY Lazac, pezsgő, kaviár, libasült magában és vesepecsenye.

MÁSODIK LÁNY No és ?

HARMADIK LÁNY Semmi.

MÁSODIK LÁNY Na látod, Kowalskiéknál is volt pezsgő. libasült, vesepecsenye...

HARMADIK LÁNY Na és?

MÁSODIK LÁNY Semmi.

HARMADIK LÁNY Én is így gondolom.

ÖREG HÖLGY (az asztalától) Mosd meg a hajam, fésülj meg, vidd innen a kávé, mert légy esett belé...

HANGOK A

SZEMÉTDOMBBÓL Előre, előre!

Hangok, trombitaszó, artikulálatlan, vad üvöltés

ÖREG HÖLGY De siess. Lányok, ki lármázik itt?

ELSŐ LÁNY Katonásdit játszanak a fiúk.

ÖREG HÖLGY Szamarak. Ahelyett, hogy szerelmeskednének... Mondtam már, hogy vedd ki a hajszálat a kávémből... ostoba... hol a cukor? Hol ez az átkozott, hol tekereg megint? Hé!

Vak férfi jelenik meg a strandon. Felöltöben, kezében fehér bottal. Botjával meg-megérinti a strandkosarakat, a konzervdobozokat, a lányokat és a homokgödörökbe be-ásott katonákat, A bot végén szög van. A Vak leül a padra és mosolyog. Botjával matat maga körül. Feltűz-dei az öreg újságokat. Leveszi a botja végétől, össze-hajtogatja, zsebre teszi. A fény halványodik, mintha fel-hők mögé bújt volna a nap. Az égből szemét és korom hullik. A Vak kinyújtja a kezét. Leveszi a kalapját. Arcát az ég felé fordítja. Mosolyog.

VAK Hó. Az első hó. (Arcán szétmázolja a kormot)

Csatakürt harsan. A szemétdomb felülete néhány helyen megrepedezik. Kezek bukkannak elő. A kezek görcsösen rángatóznak, majd egy idő múlva eltűnnek a szemét között

Fiúk, ne játsszatok katonásdit. Ne háborúzzatok. Csináljatok hőembert.

Dobszó hallatszík

Fiúk, hagyjátok abba a lövöldözést, annyi hó esett. Gyertek, megmutatom, hogyan kell hőembert csinálni.

A Vak feláll, néhány lépést tesz, letérdel a szemétdombon. Megpróbál hőembert gyúrni a porból és szemétből. A szemét széthullik, de a Vak tovább dolgozik. A lányok magukban mulatva figyelik a Vak igyekezetét. Azután nekiállnak és segítenek neki

A fejére pedig egy ócska kék fazekat rakunk. MÁSODIK LÁNY (a Vak mellé térdel, a szemétkupacra mered) Miért éppen kék fazekat?

VAK (abbahagyja a munkát, rámosolyog a Lányra. Kezében maroknyi papír és hamu) Tudod, kislányom, ez hosszú történet, és most nincs időnk mesélni, mert hőembert kell csinálnunk.

MÁSODIK LÁNY Régebben az emberek mindenféle történeteket meséltek egymásnak, se vége, se hossza nem volt az elbeszéléseknek, most viszont mindenki siet, pedig mi, lányok, olyan szívesen hallgatnánk a történeteket... Kíváncsi vagyok, miért épp kék fazekat mondott ... kék... lehet, hogy gyerekes dolog, de majd megöl a kíváncsiság, hogy miért épp ezt a színt választotta?

VAK Szeretem ezt a kicsi, semleges országot. A háború után telepedtem itt le. Szeretem ezt a tavat, melyben a hóföde hegycsúcsok nézegetik magukat... hoztam magammal egy magot. Egy fenyőmagot. Az utolsót. Elül-tettem a forrás mellett. És most már hűsölhetünk az árnyékában. Vörösfenyő. Nagyon szeretem a vörös-fenyőt.

Két utcacepről makulatúrával teli kordét tol be a színre. Kézzel vagy lapáttal egy halomba rakják az öreg újságokat, könyveket, lexikonokat, képes folyóiratokat, rongyokat, gépeket, palackokat, állatokat és embereket: aggokat, gyerekeket és asszonyokat. Ezek eleven emberek és bábuk. A gyerekek előmászhatnak a szemétből, és kifutnak a színpadról. Egy díztíngvált Úr megigazítja ünneplő öltönye felsőzsebében a fehér dízzsebkendőt. Le-

ül az egyik asztalhoz. Kis idő múlva odalép hozzá Cyryl, az öreg pincér, kezében törölruhával. A törölruhát az Úr nyakába köti. Közben az utcaneprők is letelepszene az egyik asztalhoz. Cigarettaznak. Különböző apró tárgyakat mutogatnak egymásnak: gombokat, régi fényképeket, palackokat (feltehetően a szemétből guberálták ki őket)

ÚR Bizony, Cyryl, az emberiség ismét a szakadék szélén áll...

CYRYL Sajnos, ügyvéd úr, a szakadék szélén ... parancsol hajmosást?

ÚR Nem, nem kérek... alig múlt el néhány év, és ismét a szakadék szélén ...

CYRYL És hogy van a szerkesztő úr kedves felesége? Ha szabad érdeklődnöm ...

ÚR Köszönöm, a szakadék szélén, de csupa energia.

CYRYL Nedvesítem be, szárítsam meg, a választék mint eddig, a bal oldalon?

ÚR Nem is tudom... jó, legyen baloldalt.

CYRYL Mintha zümmögne valami.

Fütlenek

ÚR Még mindig folytatod az irtóháborút a legyek ellen?

CYRYL Kölyökkorom óta, ügyvéd úr, de maradt még néhány légy, én pedig már öreg vagyok.

ÚR Hagyd békén őket, hadd sokasodjanak, inkább üzenj hadat a korpás hajnak.

CYRYL Azt már nem, ügyvéd úr, számomra ez kulcskérdés. A pusztá gondolat is elviselhetetlen, hogy egy ilyen előkelő helyen, mint a mienk, ezek a rovarok megszegjék a higiéniai előírásokat.

Cyryl kicsatolja és leveszi a nadrágszíját. Ismét odalép a szeméthalomhoz, előhúzza egy borotvát. A nadrágszíjon megfeni a borotvát. Hirtelen mindent eldob, és előveszi a légycsapót. Cyryl most némajátékkal „légyvadászatot” mutat be. Lopakodik, lesben áll, futkos, ide-oda táncol, szökdecsel. Táncolva közeledik az Öreg Hölgy asztalához, aki tartóshullámot csináltat. Üvegburába dugott fej-jel ül az asztalnál. Mellette, alacsony számonlyon egy csodaszép lány, aki pedikűrözi az Öreg Hölgyet

ÖREG HÖLGY Pillants az orromba, ott megtalálsz a keresett legyet.

CYRYL Évek óta lesek rá.

ÖREG HÖLGY A légy belefűlt a kávéba... most meg a hajam, de iparkodj... a kávéval vidd el innen... a borsról ne feledkezz meg...

CYRYL Kizárt dolog, hölgyem.

ÖREG HÖLGY Eltékozold az életed... semmit sem értesz. Belsőleg a gyerekek végében.

CYRYL Takarékoskodom, pénzem betétkönyvben őrzöm.

ÖREG HÖLGY Veszek neked egy lovat... voltál már Rómában? Vezess az oltár elé, de azonnal...

CYRYL Meg kell fontolnom. Épp az imént tudtam meg, hogy ismét a szakadék szélén állunk...

ÖREG HÖLGY Számár. Elveszel vagy sem? Ha el akarsz venni, akkor azonnal vegyél el. Egy, kettő.

A „kávézóba” belép a Zenész. Kövér, bajszos, pocakos. Vérmes, verejtékező barna férfi. Valamiféle hangszert szorongat (nem tudni, mi az, mert fekete tokban van). A Zenész rettentően izzad. Izzad az arca, izzad a háta, a keze, a lába. Törölgeti az arcát

CYRYL (az Öreg Hölgyhöz) Zene mellett a pacal húsz százalékkal drágább. Ohajt még várni? A szélén mindig gyorsabban kihűl, közben pedig szól a zene.

Az Úr néhányszor figyelmeztetően, sőt fenyegetően megköszöri a torkát

ÖREG HÖLGY Melyik disznó harákol itt?

CYRYL (bizalmasan az asszonyhoz hajol) Egyik törzsvendégünk. Európai, ingyenc, világfi, szellemes társalgó...

ÖREG HÖLGY Akkor miért harákol, miért nem társalog? Ha társalgó, akkor társalogjon. Mire vár? Nem te mondtad, hogy a szakadék szélén állunk?

CYRYL A báró úr nem társaloghat önmagával.

ÖREG HÖLGY Ugyan miért nem?

CYRYL A báró úrnak megfelelő hallgatóságra van szüksége.

ÖREG HÖLGY Átkozott szócséplők. Mi van azzal a kávéval? Meddig kell még várnom?

CYRYL Nem tudom, hölgyem.

ÖREG HÖLGY Hogyhogy nem tudod?

CYRYL Mert az igazat megvallva, köpök a maga kávéjára.

ÖREG HÖLGY Kétszínű vagy.

CYRYL Nem az én asztalom... majd a kollégám ..

ÖREG HÖLGY És hol az a kolléga?

CYRYL Önkéntesnek jelentkezett. Elment. Hívja, akkor talán idejön. De jó hangosan. Ugyanis ott lőnek.

Cyryl az Úrhoz lép

ÖREG HÖLGY Cukrrrrrot! Cukrrrrrot! Úgy tesz, mintha nem hallaná. A rrrrohad!

Az árokból négykézláb előmászik egy ember, késsel. A kést beletörli a kabátja ujjába, és zsebre dugja. Nem más ő, mint a mi fiatal Pincérünk. Az asztal felé tart. Tetőtől talpig piszkos kötőzópólya borítja, mely itt-ott lecsüng róla, úgy húzza maga után, mintha a belsőrései volnának. Utközben megigazítja a haját. Megáll az Öreg Hölgy előtt

Már egy fél éve szölongatom. Naplopó, ingyenélő. Nem hallok, mit mond neked az ember? Vidd innen ezt a kávéval. Légy volt a kávéban, hajsza a tejszinhabban, tejszinhab az újságban, az újság a klozetban. Vidd, vidd. Úgy mozognak ezek.. mint a lépre ragadt legyek. Nincs bennük élet. Ilyenek a mai fiatalok. Csak ácsorognak zsebre dugott kézzel és filozófnak. Hol a palackpörkölt? Hol a zenész?

A Pincér lázasan gyömszőli zsebeibe a gézpólyát. Dörzsöli a kezét

Már láttalak valahol. Hol találkoztunk? Mit bámults rád, mint borjú az új kapura? Ni, hogy kicsipte magát! Egészen szemrevaló legény lett. Vagy nem is te vagy az? Merre jártál?

PINCÉR Háborúban voltam, tisztelt asszonyom.

ÖREG HÖLGY Ó, háborúban?

PINCÉR Igen, a harmadik világháborúban.

ÖREG HÖLGY Harmadik, negyedik, tizedik... De sürgős nektek! Te cukroztad meg a kávémat? Te balkezes. Olyan a kezed, mint a péklapát. Emlékszem.

PINCÉR A kávéja bizonyára kihűlt már, de ön asszonyom, kitűnően tartja magát.

ÖREG HÖLGY Ni, hogy teleaggatta magát tollakkal, ágakkal, érmekkel, váll-lapokkal, gombokkal ... a hadén meg, angyalom, egy fiút és három lányt szüntettem ezalatt... A fiú legény a talpán! Be nem adom ám! Rajta ülök... nézd meg... ejnye, ne félj!

A Pincér letérdel, és az Öreg Hölgy alá néz. Csodálkozva fűtten. A takarítók egy másik szemeteskedést tolnak be a színre: tele hulladékkal, makulatúrával, törmelékkel. Ezúttal több ember található a szemétkben. A takarítók az egészet egy halomba öntik. A strand, a kávézó, a csatater most egyetlen, szemétdombbá változik. élet azonban megy tovább a rendes kerékvágásban, valamennyi intézmény — beleértve a templomokat és az egészségügyi intézményeket is — (viszonylag) jól működik. Ülésznek, gyűléseznek, banketteznek, vizitálnak. Az emberek dolgoznak, szórakoznak, vicceket mesélnek, pletykálnak. Időnként beszélgetést, sőt énekszót hallani. Néhány percig bizonyos zürzavar és feszültség uralkodik. Mindenki azt mondja, ami az észébe jut. Lehet régi slágereket dúdolni, újsághirdetéseket, jelentéseket felolvasni, aktualitásukat vesztett filozófiai és történelmi művekből, tankönyvekből idézni stb. Például:

a) Manapság kevés szó olyan nagy jelentőségű az emberiség számára, mint ez a szó: egység. Észrevehetően mindenütt egységre törekcsenek. A világ államai többnyire kisebb politikai egységekből állnak ...

Egység, Egyesülés, Unió — ezek a kifejezések nem csupán a politikában játszanak szerepet: kiterjednek a kulturális és tudományos élet valamennyi területére. A nemzetközi egyesületek száma több százra tehető. Egyesületük van a tudományos kutatóknak, a művészeknek, a sportolóknak, a cserkészeknek, a bélyeggyűjtőknek, a színészeknek, a szakszervezeti aktivistáknak, az újságíróknak... és ehhez jön még számtalan gazdasági társulás.

b) Az „M -- mell” jelzésű irattartó majd szétreped. Ebben gyűjtjük azokat a leveleket, melyek a túl kicsiny, a túl nagy, a sorvadó vagy a petyhüdt mellre vonatkozó kérdéseket és panaszokat tartalmazzák. Szerkesztőségi postánkban mindennap találunk ilyen leveleket... Mekkora az ideális kebel? Természetesen a méretek a testmagasság és az általános testarányok függvényei ... érdekes azonban megjegyeznünk, hogy szinte nincs is olyan nő, akinek ideális méretű melle volna. *Hogy érdekesebb legyen rövid párbeszédet lehet közbeiktatni, kérdéseket és válaszokat, jó és rossz tanácsokat. Például:*

— Mit tanácsoljunk tehát?

-- Azt, amit a józan ész diktál: aktívan éljünk, de ugyanakkor vigyázzunk, hogy ne feszítsük túl a húrt, táplálkozzunk jól, de emellett állandóan ellenőrizzük a testsúlyunkat. Legyünk mértékletesek és pihenjünk eleget. Idősebb korunkban pedig vessük félre a tévhiteket! Az emberek például félnék húst enni, mivel az állítólag növeli a vérnyomást; ezzel 'ellentétben igenis, tanácsos naponta száz gramm húst fogyasztanunk. Vannak., akik úgy tudják, hogy a só „megterheli” a szívet, pedig a sóra — kis mennyiségekben — elengedhetetlenül szüksége van az emberi szervezetnek.

— S milyen általános tanácsot adna az életmóddal kapcsolatban?

-- Mindennap biztosítsunk elegendő időt a pihenésre, a csendre, az alvásra.

Cyryl odalép az Úrhoz. Körbejárja, elégedetten nézegeti

CYRYL *(tisztelettudóan följe hajol)* Úgy látom, tisztelt uram, hogy a fülében... egy szörszál van... *(Belenéz a fülébe)* Fájdalom nélkül eltávolítani. megengedi, ügyvéd úr? Tessék, már 'készen is vagyunk! Egy ilyen apróság tönkretelheti az összbnyomást. *(Kis tükröt vesz elő, nézegeti a tükröt, csóválja a fejét)* Megint. telepötyözte a légy a tükröt.

Cyryl a tükörrel körbejárja az Urat. Az Úr a tükörből ellenőrzi, jól nyírták-e meg a haját.

Eközben az utcaseprők hirtelen hévvel nekilátnak a rendcsinálásnak. Söprik a teret, a strandot, a padlót. A szemetet hol egy csomóba rakják, hol meg újra széthányják. Egyik helyről a másikra tologatják a szemetet és a rongyokat. A levegőben kavargó a por és a hamu. Az utcaseprők a székek és az asztalok alá gyömöszölik a szemetet, körülsöprik a székeket és az asztalokat, melyeknél a vendégek ülnek. Vízet vesznek a szájukba és a pad-lóra fröcskölnek. Lázasan dolgoznak

Köszönöm, ügyvéd úr... jaj, bocsánat... az orrlukában is van egy szörszálacska ... pardon, tévedtem, öreg vagyok már, rosszul látok...

Cyryl leveszi az Úr nyakából a koszos törölruhát. Az Úr föláll. s Daliás termetű, választékos külsejű — és nagy méltósággal áll föl. Cyryl gondosan lesöprögeti róla a láthatatlan hajszálakat

Ó, a gallérján egy tetűt találtam! *(Két ujja közé csipentve leveszi)*

ÚR Köszönöm, Cyryl.

CYRYL Elnézést, hogy bátorodom... úgy látszik, az ügyvéd úr megfélekedett róla ... pedig én elvárom...

elvárom, hogy mondjon egy jó sztorit. Emberemlékezet óta az első eset, hogy az ügyvéd úr elfelejtett viccet mesélni.

ÚR Én sem hallottam tőled semmit, semmiféle pletykát, semmiféle újságot, holott általában a fodrász mesél. és a vendég hallgatja. *Igy kényelmesebb és könnyebb.* És milyen viccet szeretnél hallani? Politikait?

CYRYL Isten őrizz, ügyvéd úr, nem ütöm az orrom politikába, Janeknak való az. Drága ügyvéd úr, azt a viccet szíveskedjék elmondani, amikor a mama el-megy a boltba kelengyét vásárolni a lányával...

ÚR No, ez valóban nagyon ártatlan kis vicc, amellyel roppant szellemes, ahányszor csak elmesélem, mindig majd megszakadok a nevetéstől, viszont ezt már annyiszor ... talán inkább egy másikat?

CYRYL De ez igazán pompás vicc, a mamáról meg a lányáról! *(Széket tol az Úr alá)* Ezt valóban 'képtelenség nevetés nélkül végighallgatni.

ÚR Nem, már nem ülök le, barátom, csak így mondom el, „per pedes apostolorum”.

CYRYL Ahogy óhajtja, ügyvéd úr, de bátorodom figyelmeztetni, az ülve elmesélt viccek nagyobb hatást váltanak ki. „Inter pedes puellarum est voluptas puerorum.”

Az Úr kényelmesen elhelyezkedik, keresztbe veti a lábát. Elmond egy viccet. Bármilyet. A kalendáriumból vagy az újságból. Cyryl bólogat. A viccet valamennyien halálos komolysággal hallgatják. Egyikük még a kalap-ját is leveszi. Az utcaseprők is félredobják seprűjüket, s a viccet hallgatják. Utána más munkához látnak. A szemétdomb tetejére fehér festékekkel átkelöhelyeket feste-nek, fehér sávokat húznak a strandon, a szemétdombon, a kávézón, az asztalokon, sőt az embereken át, amennyiben azok az útjukba kerülnek

ÖREG HÖLGY *(fehér bébirudalózót vagy zoknit köt.*

Öreges hangon dúdolja az alábbi vers-dalt)

Elhagytad a testem

véremmel

fájdalmam sötét

fészkével

fényárban úsznak

mind a fák

madár énekel

víg trillát

zöld fényben alszol

álmodol

fölötted fehér

pillangók

(Egy perc múlva 'megismétli az utolsó szakaszt)

Zöld fényben alszol

álmodol

fölötted fehér

pillangók

Az öreg Hölggy asztalához odaül a Disztinált úr. Az Öreg Hölggy nem hagyja abba a munkáját, nem is néz az Úrra, úgy beszél (a szavak között egyre hosszabb szüneteket tart)

Milyen öreg vagy, Mukikám.

Szünet

Borzalmasan festesz. Egészen kopasz vagy.

Szünet

Raadásul a gallérod tele van korpával.

Szünet

Szemlátomást vedlesz és rühesedsz.

Hosszú szünet

...Ocsmány vagy.

ÚR Kipróbáltam már mindenféle kenőcsöt... zsenge szüzcsekkék bőrét, kiskorúak meleg testét... babérokat... valutát ... kutyagumit . . .

ŐREG HÖLGY A szíved sorvadt el.

Szünet

Mukikám, olyan kopasz a szíved, mint a püspök térdkalácsa... Cyril azt mondta, hogy vénségedre szellemes társalgó lett belőled, te, mint nagyszerű csevegő... igaz ez? Viasz van a szememben, vatta a fülemben. Csevegő. Még egy. Még mindig élsz? Nem szégyelled magad?

PINCÉR Hozhatom a sertécsülköt, báró úr? Tessék, itt az újság, a helyzet ismét a végsőkéig feszült. ÚR Fiam, hozz nekem egy üveg aszúbot, 1968-as év-járatút. Találtál valami érdekeset az irodalmi mellékletben?

PINCÉR Itt van a kutya elásva, báró úr.

ŐREG HÖLGY *(rájuk se hederítve)* Na, meséljen, Mukikám. Ne szégyenkezzen. Mesélje csak el, miként ivott tejes teát Wagner második feleségének mostohafiánál, Viktor Emánuel olasz király társaságában... átkozott fecsegők... Böfögő jelenkor.

PINCÉR Szeretném figyelmeztetni rá, tisztelt asszonyom, hogy a közönség mostanában bukik a nagy férfiak, nagy művészek, kis kurvák, nagy gyilkosok, gondolkodók, ferdehajlamúak emlékirataira, félgjegyzéseire, dokumentumaira, naplójára és éjjelijére. Mindenki olyan nyomot hagy maga után, amilyet tud.

ŐREG HÖLGY Buta vagy, akárcsak az a... na, hogy is hívják?... az a kritikus... nem az, te számár! Hát nem érted, hogy mindez pszichopatológia? Az emberek kezéből minden kicsordul, szétfolyik, szétesik és kihull... Elragadta őket az idő Niagara-ja, s most a véce öblítővizével együtt zúdulnak lefelé, tehát igyekeznek belekapaszkodni valamibe... A szecesszióba, a nagymama lámpájába, a barokkba, a 'költészetbe, a szépségbe, a nemiségbe, a természetbe, a hársak alatti másfajta életbe, az antik estékbe... belekapaszkodnak az ósdi kacetokba, mert szeretnének megpihenni egy régi lámpa fénykörében, 'te tökfilkó.

ÚR Nem, mindez másképp van, határozottan és homlok-egyenest másképp, Metód pedig... pucér misztikus. S mielőtt teljesíteném a kívánságodat, szívem, és elmesélném, miként teáztam egy bizonyos hölgnél, szeretnék néhány szót szólni Metód védelmében, az efeboszi 'kultusszal kapcsolatban. Végeredményben az infantilis meztelenség e kultuszában az ártatlanság az elsődleges, a meztelenség tisztaságának, a szexualitás nélküli nemiség tisztaságának, tehát egy bizonyos, a szentség határát súroló elragadtatásnak örömteli fel-fedezése... ünnep nélkül...

ŐREG HÖLGY *(a Pincérhez)* Vedd ki, fiam, a vattát az ügyvéd úr fülemből, mert nem hallja, hogy mit beszél és kiről beszél.

A Pincér tiszteletudóan kiveszi a vattát az Úr bal füléből

ÚR Mindez másképp van, határozottan és homlokegyenest másképp. Igen misztikus volt, de az ifjúság misztikumának és az irodalom gyűlöletének megszállott-ja...

PINCÉR Én viszont, tisztelt uram, úgy vélem, hogy gúnyt űz Istenből, s azzal a meztelenségkultusszal bizony egy kissé illetlen is . . .

ÚR Épp ellenkezőleg, kedves barátom, állítom, hogy szerettem az Istent. Egész, csaknem félzseniális munkásságában Isten jelenlétét érzem. Inkább úgy fogalmaznám meg, hogy ez a zseni nagy rokonszenvennel viseltetik az Isten iránt, és egotizmusa ismeretében be kell látnunk, hogy nagyon kulturáltan, szívélyesen, sőt kedvesen viselkedik Istennel szemben... mert az ő nagy filozófiája olyan óriási, hogy még a mi csodatevő professzorunk, docens doktor urunk, nagy kritikusunk is elmerült egzisztenciális sekélyességeinek mélységeiben.

Hirtelen abbahagyja. A Pincér az úr asztala mellé térdel. A szemétdombról, a régi gödörből Cyril hangja

hallatszík, aki már visszatért előbbi helyére; védőhálóval és szeméttel borítva fekszik a sáncárokban CYRYL Előre... előre... Ide, hozzám.

ŐREG HÖLGY Cukrrrot! Cukrrrot! Cukrrrrrot! A kutya-fáját!

VAK Vizet! Vizet! Egy korty tiszta, hideg vizet! Nem itt fakadt valahol egy forrás? *(Feláll a padról. Fehér botjával matat maga körül)* Hol az a hegyi patak? Hol vannak a csermelyek, a fák, a tavak?

ŐREG HÖLGY A csermelyek kiszáradtak, a vécéartályok vize egyesült a forrásokkal. Nyugodjon meg, a fiú hoz magának szódavízgyártó gépet, tölcserít és szűrőt a szennyvíz megszürésére. Tudja-e, hogy a nagyvárosokban már csak használt vécéöblítővizet isznak? Ūritünk és fogyasztunk.

VAK Átkozott boszorkány. Rám zúdította az üledékeit.

ŐREG HÖLGY Tökkfilkó. *(Nyugodt és barátságos hangon beszél, közben szünet nélkül zoknit köt)* PINCÉR *(még mindig térdepelve, az Úrhoz)* Atyám, vétkeztem, gondolatlanul, szóval és cselekedettel.

ŐREG HÖLGY Jókor mondja... vétkezett.

PINCÉR Megszegtem eskümet, megfutamtam a zászlóalól, elhagytam a csatateret, éjjel vetettek be, az egész zászlóaljjal együtt, feketére mázolván, zsákba kötözve, késsel felfegyverezve, nem hiszek, Atyám, elvesztettem a hitemet ... olyan papok oldoznak föl bennünket, akik nem hisznek az örök életben.

ŐREG HÖLGY Tülcukrozta.

PINCÉR Egy kis hús, vas és sár... nem hiszek Istenben, kár.

Az öreg Hölgy mosolyogva csóválja a fejét. Az Úr fészkelődik a székén. Arcát — az előtte térdeplő elől — el-takarja az étlappal. Az étlapon lehetnek nyílások a szemnek

ÚR Ne gondold arra, hogy nincs Isten, ne gyötörd magad ezzel; ha így vélekedsz is, annak nincs semmi jelentősége, foglalkozz a mindennapi élet dolgaival, s az Úr majd váratlanul megjelenik előtted, épp az életben, a téged körülvevő természetben, a fákban és madarakban, a fényben, az esőben, a zenében, az emberi testben. Látod, fiam, helyet változtatott az Isten. Most az emberek között lakik. az emberek nagy családjában. És többé nincs szüksége az imáinkra, és meg sem hallgatja őket. A virágokban lakozik, a csermelyekben, a kenyérben, a halban, a vadban, a csokládében és cukorkában, sőt a hagymalevesben és a rántott húsból is . . .

ŐREG HÖLGY Ravasz vagy, Mukikám, mindig kiagyalsz valamit. Ezek szerint most talán benned is ott lakozik az Isten. Ugye?

ÚR Elintéztem Niertzschét.

ŐREG HÖLGY Vén fecsegő.

ÚR Fiam, készíts nekem parajkrokket...

CYRYL HANGJA Térj vissza! Térj vissza állomáshe-lyedre!

A Pincér a sáncárok felé küszik, ahol Cyril fekszik. A piszkos sebkötöző pólyát maga után húzza

ÚR *(az étlap mögé bújva beszél)* ...az áttört parajhoz adj egy tejbé áztatott zsemlet... egy egész tojást... valamint ízlés szerint sőt, borsot, cukrot, szerencsenediöt...

A Pincér már beküszött az árokba. Megint együtt hasal Cyrillel

CYRYL Miért mentél ki? Mit kerestél ott?... támaszkodj rám... Mit kerestél ott? Más idők járnak már... mondtam neked, hogy ... mit mondasz?

PINCÉR HANGJA Nem akarok meghalni Tudni akarom, mi lakozik az asszonyban ne temess be oly gyorsan

Miatyánk, ki vagy a mennyekben, jöjj... mondd, vajon a virágok... CYRYL Itt nincsenek virágok.

PINCÉR HANG-JA És vadludak, vidrák, vízcseppek?
CYRYL Nincsenek vadludak.
PINCÉR HANGJA Zárd le a szemem, szórd be a szemem,
temess földanyánk mélyébe.

ÚR (az étlapot az asztalra teszi) Na mindegy, majd pótoljuk
valahogy. (Kezébe veszi az újságot, hangosan olvas) „Az
embrió fejlődése lehetséges az anya testén kívül is. Az
állatokon végzett ilyen irányú kísérletek már nagyon
előrehaladott stádiumban vannak.

Az Őreg Hölgy abbahagyja a munkáját, érdeklődéssel figyel

Az e területen elért eredmények óriásiak, és belátha-
tatlan lehetőségeket rejtenek magukban. Kanadában, a
John Callaghan által 1964-ben konstruált mesterséges
anyaméh már világra hozott egy bárányt. Hafer doktor a
kiválasztott tenyésztetének petefészékét fokozott petesejt
termelésre serkenti. Ezt követően tenyészbikáktól nyert,
külön e célra tárolt spermával meg-termékenyíti őket...
ŐREG HÖLGY Még szerencse, hogy nem a hozzád hasonló
lángelméket veszik igénybe ilyen célokra...

ÚR (tovább olvas) „Herman Müller, az egyik legjelesebb
genetikus azt tanácsolta, hogy a legkiválóbb, legintelli-
gensebb, legtehetségesebb emberek petesejtjeit, illetve
spermáját konzerválni kellene, s egy mély, föld alatti
óvóhelyen tárolni. Nukleáris háború s a civilizáció
önpusztítása esetén ez volna az emberiség
aranytartaléka.”

ŐREG HÖLGY Mese, mese, meskete. Csak kísérletezzeg
azzal az olással. Lombikgyerek ! A gyerek az én
testemből van. Egy velem. Túl okos vagy ahhoz, hogy
megértsd egy egyszerű, közönséges tehén érzéseit.... Nem
adom őt ...

Elhagyta testemet
s nekivágott a világnak
de én nem haraptam el
a köldökszinórt
nem engedtem hogy
elszakítsák tőlem
fogaim között tartom

vándoroljon kedvére
a világban
elhagyta testemet
akár egy úrhajót
kilépett a világűrbe
a tágas térbe
röpköd álmodik énekel
de én karmaim között tartom
nem adom

(Drótkeretes szemüveget vesz elő, felteszi és nyugodtan
köti tovább a zoknit)

Visszahúzom magamba
bedugom
bezárom
ha szükségét látom
most engedek a fonálon
szabadsága teljes

A szemétdombból előbukkan egy három vagy öt tagból álló
kis esztrádenekar, a zenészek aranygombos fehér zakót
és sötétkék sapkát viselnek. Hangolnak. Készülnek a
fellépésükre. A kávézó fala mögül, utazótáskával a
kezében, színre lép a Fiatalember. Öltözéke választékos,
tisztá, festői, Kellemes színharmónia jellemzi. Haja hosz-
szú, fényes, szőke. Arcán kíváncsiság, töprengés és ár-
tatlan, szinte szégyenlős, kacér mosoly. Nem a ruházat nem
az öltözék a legfontosabb. A Fiatalember lehet akár XIX.
század végi öltözékben. Az arckifejezése a fontos. A
frizurája. Valamint a virág a gomblyukában. Lábán
ezüstcsatos fekete lakkcipőt visel. Álla alatt hófehér
Csipkezsabó.

A három lány, aki eddig napozott és csevegett, most a
szemétdomból és hervadt virágokból koszorúkat fon, csokrokat
köt. A lányok időnként az éjszét a földre dob-

ják, azután előről kezdik. Rongyból, hulladékból virág-
füzéreket fonnak, megpróbálják jelképesen felaggatni őket.
A Fiatalember figyelő tevékenységüket. A lányok bájos
mosolyokat küldöznek feléje. Valamit sugdosnak
egymásnak. Ismét nevetnek. Egymás után kimondják a
nevüket, mintha bemutatkoznának

ELSŐ LÁNY Klothó. MÁSODIK
LÁNY Lakheszisz.

A Második Lány a szemétdomból és papírvirágokból font
koszorút a Fiatalember nyakába veti
HARMADIK LÁNY Atroposz.

A Harmadik Lány ezüstollót tart a kezében, úgy tesz,
mintha el akarná vágni a Fiatalember láthatatlan sors-
fonalát, de társnői megakadályozzák. A lányok egy idő
múlva folytatják rendszertelen munkájukat. A fiatal-ember
odamegy a Vakhoz, és kérdez tőle valamit. Talán egy utca,
egy házszám vagy az autóbuzsmegálló felől
kérdezősködik. A Vak széles mozdulatokkal magyaráz
neki. Időnként papírdarabkákat, tollpihe, korom, konfetti hull
az égből. De nagy szünetekkel. Néhány perces szünetekkel.
A levegőben színes léggömbök szálldosnak, melyeken
mocskos rongyok, szakadt táskák, elnyűtt zoknik, sötét
lyukas alsónadrágok, fülvédők stb. csüngenek

VAK Kár, ifjú vándor, hogy nem töltöd velünk az el-
következő napokat és éjszakákat. Az alkirályt és ifjú
hitvesét látjuk vendégül. Hivatalos látogatásra érkeznek,
azért van itt ekkora rend. Estére a város valóságos
virágoskert lesz, az égből színes fénycsokor. De nem
rablom tovább az idődet, bizonyára sietsz. Ti fiatalok,
mindig csak rohantok, egyre gyorsabban, egyre
messzebb szálltok, el, az ismeretlenbe... De én tudom,
hogy a leghosszabb vándorlásból is visszatérünk.... azért
kímélem a lábamat ...

(Botjával megmutatja az utat a Fiatalembernek) Menj
végig ezen a hársfasoron, egészen addig a tornyos fehér
épületig, ott fordulj jobbra, elhaladsz a botanikus kert,
három szökőkút, a sportstadion, a klinika mellett, a
klinika mögött pázsit van, ennek a közepén egy
emlékmű áll, az emlékműtől azután zsinór-egyenesen
vezet az út a strandra. Különbben is, meg-hallod a tenger
mormolását, az majd útbaigazít... Menj, ifjú ember,
bátran! Minden jót!

A Fiatalember köszön és indul. A Vak leveszi a kalap-ját,
és mosolyogva néz a távozó után. Azután leül a padra és
széttéregeti a szakadozott újságot. Esetleg hangosan
felolvas belőle egy színikritikát. A Fiatalember megáll egy
strandkosár mellett, az utazótáskát leteszi a földre. Úgy
nézelődik, mintha az autóbuzsra várna.

A Rend Óre fekete egyenruhában, fehér derékszíjjal, fehér
kesztyűben feszít, derekáról hosszú fehér gumibot lóg. Kí-
mért léptekkel sétál egy fehér vonalon. Teljesen közömbös.
Mintha semmit se látna, de egyben mindent látna. A
Fiatalember sem törődik a Rend Órével. Bizonyos idő múlva
zsebéből elővesz egy zöld papírba csomagolt cukorkát.
Kibontja a papírt, bekapja a cukrot. Körülnéz, mintha
hulladékgyűjtőt keresne, azután összegyűri a papírt, és a
földre dobja. A Rend óre megáll a Fiatalember előtt, és
fürkészőn mered rá. A Fiatalember rámosolyog a Rend
Órére, de az komoly marad. A Fiatalember megigazítja a
haját. A Rend óre elmegy. Folytatja vándorútját. A
Fiatalember kis tükröt vesz elő a zsebéből. Figyelmesen
vizsgálgatja magát benne. Rámosolyog a tükörképére,
elkomolyodik. A Fiatalember elszalaja az „Ók” című verset

FIATALEMBER

Szépek a hétköznapiak
fehér kitarulkozásban születnek

a zsidbadt és keserű szájak falják
az éj s az álom üledékét

a kutyakölyökként vak és idegen arcok
nyitják pilláikat nyitják pilláikat

szavakat és mosolyokat
szakítanak egymás szájáról

pici madárnyelvekkel
etetik egymást

a nyilvánvaló dolgok láttán
elfojtják sikolyukat ó nap
virág mell

és a szürke hétköznap
számukra oly csodás
mint egy rózsaszínű elefánt

A Rend Óre megtorpan. A színen kialszik a fény: élettelenné válik, mint napfogyatkozáskor. Most a Fiatalember rá se hederít a Rend Órére. Zsebéből kis ezüsthésszűt húz elő, és lassan, gondosan fésülni kezdi hosszú, fényes, szőke haját. A Rend Órének arca szigorúvá, sőt kérlelhetetlenné válik. A szavakat érthetően ejti ki, de úgy, mintha nehezére esne a beszéd

A REND ÓRE Mit csinál itt?

A Fiatalember fésüli a haját. Szomorúan, de barátságosan mosolyog

Miért nem válaszol a feltett kérdésre? FIATALEMBER
Hogy mit csinállok? Allok, várok, fésülködöm. (Tovább
fésülgeti a haját)

A REND ÓRE 2s mit csinált előtte?

FIATALEMBER (befejezi a fésülködést) Előtte? Verset
mondtam.

A REND ÓRE De mit csinált, mielőtt elmondta azt a
szöveget?

FIATALEMBER (mosolyog) Semmit.

A REND ÓRE Semmit? Gondolkozzon csak... adok rá egy
kis időt...

A Fiatalember gomblyukából kivesszi a virágot, megszagolja. Az ajkához érinti, esetleg megcsókolja.

A Rend Óre ujjával int az Úrnak. Az csodálkozó arcot vág, mintha azt kérdezné: „rólam van szó?”. A Rend Óre int neki. Az Úr idegesen megigazítja a ruházatát, begombolja valamennyi gombját, és szinte odaszalad a Rend Óréhez

(Nem néz az Úrra) Van egy tanúnk, aki majd mindent az
eszébe juttat.

A Fiatalember a virágot a gomblyukába tűzi. Barátságosan mosolyog az Úrra

Eszébe jutott már, mit csinált, mielőtt elmondta azt a
szöveget?

FIATALEMBER (szívből jövő nevetésre fakad. A Rend Óre
közelebb lép hozzá) Cukorkát ettem... igen kérem,
cukorkát ettem. (Nevet)

A REND ÓRE És miféle cukorkát?

FIATALEMBER Töltött cukorkát. (Mosolyog)

A REND ÓRE Be volt csomagolva?

FIATALEMBER Igen, celofánpapírba.

A REND ÓRE is mit csinált azzal a papírral?

FIATALEMBER Levettem róla.

A REND ÓRE Nem azt kérdeztem, hogy levette-e róla,
hanem azt, hogy mit csinált azzal a papírral, miután
levette a cukorkáról.

FIATALEMBER Nem emlékszem rá... (Vonogatja a vállát)
Nem tudom.

A REND ÓRE Bizonyítékaink vannak rá, hogy óvatosan
körülkémelt, és miután meggyőződött róla, hogy senki
sincs a közelben, a cukorka papírját előre megfon-tolt
szándékkal a tisztára seprő s a Királyi Pár lá-
togatására előkészített felvonulási útvonalra hajította.

FIATALEMBER Jól van, eldobtam a papírt, de miért
mondja mindezt olyan siri hangon? Látom, nagyon
szomorú. Igazán nem akartam kellemetlenséget okozni
senkinek. Emlékszem, körülnéztem, hol találok hul-
ladékgyűjtőt, de semerre sem láttam, különben is egy
szemétkupacon álltam, igazán nem látok benne logikát:
miképp lehetne beszennyezni egy szemétdombot?

A REND ÓRE Ez a véleménye?

FIATALEMBER Hiszen láthatja.

A REND ÓRE Nem látok itt szemetet. Megmagyarázná, mi
célból szennyezi városunk földjét és levegőjét. épp a
felséges pár látogatása idején?

FIATALEMBER (udvariasan) Barátom, esküszöm, hogy merő
véletlen. Derüljön föl az arca, hiszen minderről
mosolyogva is lehet beszélni... Egyébként nagyon
szívesen felemelem azt a papírdarabkát. (A szemét-
dombot nézi, lehajol, kotorászik a szemétben)

A REND ÓRE (kiabál) Ne mozduljon! Ne nyúljon
semmihez!

FIATALEMBER (felegyenesedik) Barátom. én valóban
nagyon megkedveltem önt a tárgyilagossá, bánatos hang-
neméért, igazán tegezhetődnénk, nekem sosem voltak
gonosz szándékaim, szeretem az embereket, a virágokat.
Szívem szerint még egy legyet sem tudnék meg-ölni.

A REND ÓRE Kérem az igazolványát!

*A Fiatalember mosolyogva kihúzza gomblyukából a virágot,
a Rend Óre felé nyújtja. A Rend Óre hátrál*

FIATALEMBER (kinyújtja kezét a virággal) Tessék, fogadja
el.

A REND ÓRE Micsoda? Mi ez? (Rémülten hátrál)

FIATALEMBER Virág. (Egy lépést tesz a Rend Óre felé)
Tényleg virág, ne féljen.

*A Rend Óre lassan a pisztolytáskájához nyúl, kikapcsolja,
kezét a revolveren tartva a Fiatalember arcába mered. A
Fiatalember egyet lép előre*

Önnek adom... Az iménti nevetséges félreértés emlékére
szeretném önnek adni ezt a virágot.

*A Rend Óre hátrál, keze a revolver agyán. A Fialat-ember
arca elkomorol, megkövül, bánatos lesz. A Rend Óre
elmosolyodik, de lehetséges, hogy csak egy fintor torzítja el
az arcát. A Fiatalember keze a virággal le-hanyatlik*

ÖREG HÖLGY HANGJA Fiam! Fiam! Hol vagy?... Ne búj el
öreg édesanyád elől!

A fény kialszik és kigyúl, kialszik és kigyúl. A színpad
lassanként elnéptelenedik

Fiam, fiam, hol vagy?

Az Öreg Hölgy felmegy a szemétdombra. Körülnéz, ke-
resgél, vizslat. Bepillant minden strandkosárba, lyukba,
a székek és az asztalok alá. Kopogtatja a falat, fülel

Fiam! Szólalj meg ... ne ijesztgess!

Az Öreg Hölgy mozdulatai egyre bágyadtabbak, majd
ismét lázassá válnak. Keresgélés közben sorra lehullanak
róla a kalapok, műhajak, díszek, ékszerek, karperecelv,
nyakláncok, harisnyák. Az Öreg Hölgy egy talált bottal
kezd széttúrni a szemetet. Egyszer csak meg-torpan,
mozdulatlanná válik. Elhajítja a botot és letérdel. Egyre
gyorsabban és elkeseredettebben kotorja
szemetet. Körmeivel vágja, szaggatja a földet. 'Zihálva
lélegzik. A kikapart gödör fölé hajol. Érthetetlen ismé-
telget egy szót.

Lehull a függöny. A függöny hirtelen vágja ketté a darab
cselekményét s az előadást. A színészek nem mennek ki a
színpadra, nem lépnek a függöny elé. Nem hajolnak meg,
nem fogják egymás kezét, nem mosolyog-nak a
közönségre, nem fogadnak el virágot. A függöny elszakítja
a színészeket a közönségtől, a nézőteret az előadástól

1968. február

Természetes népszaporulat

(Egy színmű biográfiája)

Ma, 1966. október 31-én közel vagyok ahhoz, hogy lemondjak róla. Elvesztettem a kedvemet, és hiányzik a kellő energiám, nem hiszek a darab életrehívásának szükségességében.

Néhány hét óta a munkám e színművön abban merül ki, hogy széttépem, amit írtam, hogy otthagynom. Szakadatlanul gyarapodnak a jegyzetek, újságkivágások, vázlatok, jelenetek, a darab elemei. De ma ütköztem a legnagyobb akadályba. Nem technikai természetű nehézség ez, hanem egy lényeges dolog: érzem, hogy a „kor”, a

„korszellem” (hiszek ebben a híres-nevezetes szellemben, amely számunkra, drámaköltők számára épp oly valóságos, épp oly konok és bosszúsomjas, mint Hamlet apjának szelleme) . . . szóval: érzem, hogy a „korszellem” most drámát (esetleg tragédiát) kíván, nem komédiát. Hirtelen bűnnek érzem valamennyi vígjátéki ötletemet. Magát a vígjátékírást: árulásnak és időpocsékolásnak.

Ma reggeltől kezdve, a művemmel együtt — amely már él, hiszen évek óta fejlődik bennem, a „képzeletemben” — nehéz perceket élek át. 1966. októberének utolsó nap-ja ez. Hideg, borús nap. Holnap mindenszentek, szerdán halottak napja, november. Nekem pedig, aki a történelem leghatalmasabb temetőjében lakom, tovább kell írnom a *Természetes népszaporulat* című komédiát. Tegnap este ismét felróttam fekete betűkkel a darab címét. Győzködöm magam, hogy író vagyok, jogom van komé-

diákat és humoreszkeket is írni, nem csupán drámákat. Hogy a formák létezzenek, s hogy ezek a formák 'kibontakozhassanak, ahhoz bizonyos szabad térre van szükségük. Ez lehet a hallgatás is. A *Természetes népszaporulat* című darabban az élő, növekvő embertömeggel kell operálnom, amely a zsúfoltság következtében el-pusztít minden formát, s így „csöbörből vödörbe” kerül. A M. felvonásban megrepednek a falak, és a réseken át emberfolyam zúdul be. A „cselekmény” maga a repedezés, a falak leomlásának folyamata. Eközben a hangoknak és szavaknak semmi közük a cselekményhez.

Talán először fordul elő — amióta színpadi műveket írok —, hogy égető szükségét érzem a beszélgetésnek a rendezővel, a díszlet- és jelmeztervezővel, a zeneszerzővel, a színészekkel — az egész társulattal. Csakhogy (most és itt) egyedül vagyok. Elengedhetetlenül szükségesnek tartom, hogy már az írás folyamán közvetlen kapcsolatban legyek ezekkel az emberekkel. Tulajdonképpen akár ebben a pillanatban elkezdhetném a darab próbáit. Le is mondhatnék a darab teljes irodalmi szövegéről, beérve a forgatókönyvvel. De egyedül vagyok, kénytelen vagyok megírni az irodalmi művet, kénytelen vagyok leírni azt, amit egyszerűbb volna átadni az élő emberekkel való közvetlen kapcsolat során. Egyik színháznak sem vagyok „házi szerzője”, s nincs „saját.” rendezőm sem. Lehet, hogy néhány év múltán akad egy rendező, aki foglalkozni kezd ezzel a darabbal. és én meghívást kapok az ősbemutatóra. Nagyon régóta ózdkodom a darab megírásától. 1958-ban fogtam hozzá először, szinte egyidejűleg a Kartotékkal. Tulajdonképpen nem is arról van szó, hogy ózdkodtam tőle, hanem, hogy képtelen voltam nekilátni és változatos, de reális formában leírni mindazt, ami a képzeletemben már meg-volt. Azt, ami egyre gyarapodott és növekedett. Nem tudtam rászánni magam, hogy kézbe vegyem a „metsző-ollót” — azaz, a golyóstollat — és megnyirbáljam a képeket és ötleteket, hogy nekilássak a (komor és untató) színmű komor megírásának. Több ízben is megkísérel-

tem lejegyezni, de minduntalan abbahagytam, elkedvetlenítet a tudat, hogy mennyivel könnyebb volna az egészet a társulattal közösen improvizálni. Csak akkor fogtam hozzá a darab megírásához, amikor beláttam, kizárólag a darab megírására vagyok ítélve. Töprengek, hogy csupán a darab irodalmi szövegére szorítkozzam-e vagy leírjam a színmű „történetét”, a biográfiáját is.

A legelső megfogalmazásban a darab egy vasúti kocsiban vagy villamosban játszódott (történt), ahová egyre több és több ember száll föl. A színpad vasúti fülkének van berendezve. A függöny széthúzásakor a fülke üres. Később belép egy fiatalember, fesztelen pózban leül, esetleg végignyúlik az ülésen. Azután belép egy fiatal nő. Beszélgetni kezdenek, a beszélgetés átcsap flörtbe, kölcsönös csábítgatásba. A darab folyamán a zárt térbe emberek lépnek be. Egyenként vagy párosával. Eleinte civilizált formák uralkodnak. Egyáltalán : formák. A tér lehetővé teszi a formák, azaz a civilizált (kulturált) magatartás megőrzését. Csakhogy az emberek egyre többen lesznek. Az ülések mind foglaltak. Az emberek szorosán egymás mellett ülnek. Egyre többen jönnek. Öregek, asszonyok, gyerekek. Sportolók és terhes asszonyok. A csomagtartókat is elfoglalják. Az ülések között is szoronganak. De még mindig bocsánatot kérnek, még felháborodnak, még magasan a többiek feje fölé tartják a gyerekeket. A formák azonban lassanként mégis változnak. A helyhiány okozta döbbenetes átalakulás a szemünk láttára megy végbe. Először is, a bennlévők igyekeznek bezárni az ajtót. A kocsiba belép a méltóságteljes Főpap. Mond néhány frázist, áldást oszt, megsimogatja a gyerekek fejecskéjét; lelökik a földre, azután földobják a csomagtartó hálóba, de a Főpap kenetteljes hangon tovább beszél az anyai hivatásról, a „naptár”, a fogamzásgátló szerek bűnös voltáról. A várandós asszonyok elmondják, mennyi bajuk van a férjükkel, mások meddőségük miatt kétségbeesve, gyógyfürdőbe utaznak. Ezzel egyidőben kívül növekszik a nyomás, a falak kidudorodnak. A bezárt élő tömeg úgy összenyomódott már, hogy forrni kezd. Két-három robbanás követi egymást. A mozgás kiabálással keveredik. Végül minden mozdulatlanra merevedik. A tömegeből némán kiválik a fiatal pár. Leülnek egymás mellé, és flörtölnek, „fűzik egy-mást”. Hangjuk a csendben galambturbékolásra emlékeztet.

Elképzelésem szerint a 'darab lényege kizárólag a mozgás lett volna, az élő massa növekedése. Dialógusok csak meghatározott pillanatokban szerepeltek volna., azért, hogy a zárt térben lejátszódó folyamat egyes frázisait egységbe komponálják.

Éveken át ollóztattam az újságokból, jegyzeteltem a brosúrákat és könyveket, leveleztem egy demográfussal (hajdani gimnáziumi osztálytársammal, aki e tudomány-ág világhírű szaktekintélyévé lett).

A darab fejlődése valamiképp két vágányon haladt. Egyfelől a fantáziám folyvást újabb „képeket” alkotott és halmozott fel, másfelől szaporodott a dokumentáció is, az információk tömege. Az évek során, attól a pillanattól kezdve, hogy ez az ötlet megszületett, bizonyos képek kiestek, vagy egyszerűen, mivel nem rögzítettem őket írásban, nyom nélkül elenyésztek, de hasonlóképp történt a jegyzetekkel is, amelyeknek egy része elve-szett, másik része papírrétegek között lapul, s csak egy igen kis része maradt meg a mai napig, a megvalósítás pillanataig. Természetesen a művészet (a drámairoda-lom) világában a mű képről képre bontakozik ki, de ez esetben a képek egy halomnyi jegyzetből és információból nőttek 'ki, abból a zurnalisztikai és statisztikai trágából, amelyből a képek nedveiket (az információkat) szívták.

Az egyik cikk címe a következő volt: 5000 *újszülött óránként*. A cikk néhány évvel ezelőtt jelent meg a „Forward” című angol újságban, az ENSZ Demográfiai Évkönyvének adatain alapult. Természetesen ezeket az adatokat felhasználtam a „színház terén”, ezek alapján vázoltam föl a képeket: emeletes kocsikon, akár pékségben a cipők, sorban fekszenek a csecsemők. Apolónók tolják a kocsikat, vagy gyerekekkel megrakodva

jönnek-mennek. A jövés-menés egyre gyorsabb. Ezt a képet egy futószalag *vagy* bányai szállítószalag emlék-képe sugallta, valamint a XV. és XVI. századi festők képei, melyeken az angyalok és ördögök nyalábszám cipelik kijelölt helyükre az üdvözült vagy elkárhozott. lelkeket.

Bele akartam venni a darabba egy olyan képet is, mely pincét ábrázolt volna, ahol asszony-edények sorakoznak. Egy tudós bolthajtásos, pincészerű dolgozószobájának képzeltem el a helyszínt, ahol amfórák, korsók képében sorban egymás mellett állnak az asszony-edények... A tudós az egyik korsótól a másikig lépked, beléjük pillant... A vándorutat monológok és dialógusok szövik át. A beszélő edények eleven nők lettek volna. Például az egyik „Edény” így szól a Remete-Tudóshoz:

suhints rám
botoddal
érints meg
döfjed vessződet
hangyabolyomba
s kibuggyan az élet

Eközben fejemben mindegyre ott motoszkáltak a népszaporulatra vonatkozó adatok. A „szeméremöv-készítő műhely”-ben zajló, a „cellában”, a „remetelakban” lejátszódó jelenet csak előkészítette volna az atmoszférát a demográfiai robbanáshoz, a darab központi jelenetéhez.

Az (álskizofréniás) tudós párbeszéde az álapolóval a külvilágtól elszigetelten történik. De a sejtelem, hogy a „cella” falain kívül a világ egyre növekszik, forr, szaporodik — ez a sejtelem egészen határozottan behatol az elszigetelt „cellába”.

A darabban valami módon ki kellett térnem vala-mennyi kérdésre: papi nőtlenségre, szüzességre, a fogamzásgátló tablettákra, az úgynevezett „naptár”-ra. A felhasznált irodalom igen széles körű volt, és itt bajos is volna felsorolni valamennyi művet, *amelyen* az anyag-gyűjtés folyamán „átrágtam” magam. Szerepelnek közöttük szent Jeromostól vett idézetek is, melyeket a remete és az asszonyok (a bűn edényei) párbeszédében akartam felhasználni, továbbá a Tudatos Anyaság Társulat által kiadott ismeretterjesztő brosúrák, tudományos kézikönyvek, emlékiratok, házassági tanácsadók stb. stb. A Természetes népszaporulat első vázlatát egy balladával kezdődött, amelynek címe: *Ballada az edény-ről*. Természetesen az asszonyokról, a bűn edényeiről volt ez esetben szó. Ebből az időszakból származnak az egyháziatyák írásából készült jegyzetek is. Ezek bizonyos sorrendbe álltak össze, amiből végül is kialakult a *Ballada az edényről*:

mily sokáig hordozzuk a kincset
az agyagedényekben
(nincs olajam)
vedd a magot s öröj lisztet
fedd fel szemérmedet
mutasd ábrázatodat
gázolj folyókon által
a has az isten
hatalma (az ördögé) a csipőben
s ereje a köldökben
fáj kimondani
hány szűz bukik el naponta
hány fészek fölé építi székhelyét
a dolyfős ellenség
és hány kősziklát vāj kigyó

hogy odvába fészkelje magát.. Igen gazdag jelentésűnek éreztem ezt a képet: a sátánkigyó a szikla-szüzeket vājja, hogy *beléjük* fészkelhesse magát. Igen fontos volt a „hő” is, az a hő, amely nélkül nincs szerelem. Az a hő, amely a testek érintkezéséből, a testek egymáshoz *súrlódása* nyomán keletkezik.

Ez a „hő” -- amelyet egyik-másik esztéta (az emberi nem ellensége) akol-mellegnek nevez — ez volt (és lesz) a Természetes népszaporulat című színmű egyik alapvető

problémája. Hiszen a zárt térben egyre fokozódik a meleg. Az emberek hőt termelnek. Mintha ezt az élő masszát alulról hevitenék.

1967. I. 11.

„Elvégre az életben az emberek nem mindig lövöldöznek, nem mindig akasztják föl magukat, nem vallanak folyton szerelmet. Es nem mondanak mindig bölcseket. Többnyire esznek, isznak, hizelegnek, ostobaságokat fecsegnek. Tehát a színpadon is ezt kell ábrázolni. Olyan darabot kell írni, amelyben az emberek bejönnek, kimennek, ebédelnek, az időjárásról beszélnek, kártyáznak... A színpadon legyen minden olyan bonyolult és egyben olyan egyszerű, mint az életben. Az emberek ebédelnek, Csupán csak ebédelnek, s ugyanez idő alatt rájuk köszönt a szerencse, vagy zátonyra fut az életük.”

Szívesen fordítom Csehov fenti szavait a saját hasznomra. Bennük keresem „komédiáim” és úgynevezett komédiáim igazolását. Újra rám támadtak a kétségek. Nem tudok ebben a „hangnembem” tovább írni. A mai komédiaró: bolond, aki a világ sok tája felől ömlő vértócsákban és vérpatakokban gázol. Nem akarom titkolni a nehézségeket. Több hónapja képtelen vagyok megtalálni az egyetlen formát, darabom tulajdonképpeni formáját. Tréfákon botladozik a nyelvem és a lábam.

Az a sötétség odakinn az
a fenyegető sötétség

Azok a különös hírek Kinából — melyeket a rádióból hallok. Újra félretettem a darabot, s újságokba, könyvekbe temetkeztem. Végre... (de ez nem fontos). Érzem, hogy hamis irányba terelem a dolgot. Vagy inkább a „dolog” terel, taszít engem hamis irányba? Amikor nyitott szemmel fekszem a sötétben, olyan érzésem támad, hogy ez az írás tulajdonképpen értelmetlen haldoklás. Miért borítják el pojácasiplikák csörgői az elsődleges — tiszta és élesen kirajzolódó — ötletet? A darab szervezetében rosszindulatú daganatok kezdenek burjánzani. Felfalják az egészséges, világos ötletet. Az írás folyamán eszközzé válok. Pedig ezt nem akarom...

1967. I. 13.

Tegnap nem tudtam tovább építeni a darabomat. Reggeltől kezdve újságolvasásba menekültem. Mászkáltam a szobában ... Chestertont olvastam (rettenetesen elavult) javítottam egy rosszul sikerült versemet, Porębski Kubizmusát olvastam, leveleket írtam, elmentem a „Wrzosówkă”-ba, rádiót hallgattam: kínai helyzet, az amerikai elnök szözeata a kongresszushoz, vietnami háború, Zbygniew Cybulski halála. Este 1966-os képes hetilapokat lapozgattam. A televízióban megnéztem a Kobra sorozat egyik folytatását, szerettem volna elüldögelni az emberekkel odalenn a „kulturteremben”. Újra visszatértem a rádióhallgatáshoz. Éjfélkor: monológ. Rosszallom, hogy a versírás megrögzött szokásommá vált. Felkelek. Lámpát gyújtok. Újra nekilátok írni a darabomat. Átnéztem 1966-os jegyzeteimet is: dráma „vég” nélkül. Nem akarom „befejezni” ezt a darabot. A kritikusok az orrukig sem látnak. Nem látják az alapvető különbséget, azt, hogy ABCDMYZ, sőt Witkacy és Gombrowicz darabjainak is van „végük”. Az én darabjaimnak nincs „végük”. Ez az egyik leglényegesebb különbség. Ha a színházigazgatók vagy rendezők rábeszéltek — s olykor hagynom magam rábeszélni —, akkor a béke kedvéért hozzáírtam valami befejezést a darabomhoz. Így volt például a Laokoon-csoport és a Spagetti és kard című darabom esetében. Másfelől van egy kérdés, ami nem hagy aludni: az idő. Hogyan is állunk azzal az átkozott idővel a színműben? Színműveim témája nem az időben bontakozik ki, tehát a cselekmény nem „bontakozik” ki. Ez az igazi probléma! Nem pedig a (dramatizált) riportok, bírósági jegyzőkönyvek, dokumentumok montázsa. Nem a politikai értekezések, társadalmi színművek! Nem Eichmann, XII. Pius, a Rosenberg házaspár, Oppenheimer, Sztálin, Churchill ügye. A legutóbbi perek, háborúk, provokációk, tábornokok emlékiratai, levelezések — ezek mind számíthatnak a színházigaz-

gatók, a kritikusok és a közönség érdeklődésére, pedig a drámairodalom szempontjából másodrendű dolgok. Az új — Witkacy és Beckett utáni — drámairodalom lényege az új drámaírói technika, nem pedig a „bomba” témá. Ábrázolható Rudolf Valentino vagy Caesar impotenciája, a Helytartó papucsból és falovon, a fuvalázgató Bormann, a forradalom a bolondokházában... silány „irodalmi” kommentárral összetapasztható a dallasi gyilkosság története... Sok mindent lehet csinálni. Csak-hogy mindez meddő zornaliztika. A közönség megidézése különféle megtörtént eseményekhez, amelyeknek semmi közük a drámairodalomhoz. Nem a színmű „kezdeté”, a „középe:” és az úgynevezett „Vége” okoz gongot nekem, hanem az egyes szituációk időtartama. A színházat én kétféle osztom, e szerint van „külső színház” (ebben a színházban a legfontosabb a cselekmény, az, ami a színpadon történik; ez a klasszikus színház s még a romantikus színház), amely egészen a mai színházig, Dürrenmattig, Witkacyig tart. Csak Beckett-nél le-hetünk tanúi nem csupán a látható cselekménynek, ha-nem a cselekmény színpadon végbemenő felbomlásának is. Beckett-nél maga a bomlás a cselekmény. Hogy még pontosabban körvonalazzam : a „külső színház” már a múlté, ennek a színháznak lejárt az ideje — arról nem beszélek, miként értelmezik ezeket a szövegeket a rendezők és a kritikusok. Tehát a színházat én „külső” és „belső” színházra osztom. Eme „belső” színház felé törekszem azon a nyomon, amelyet Dosztojevszkij, Csehov, Conrad jelölt ki... Ami Csehov drámaiban történik, mindaz másodrendű, nem az „intrikák” s a „végkifejlet” hanem a drámák „levegője” ivódik mindörökké emlékezetünkbe, érkeink ezt az atmoszférát fogják fel, az események közötti űrt, a szavak közötti csendet, a várakozást. Itt a dráma (az előadás) lényege a mozdulatlanság, s nem a mozgás. Mennyit írtak, fecsegték már arról a bizonyos puskáról, amely az első felvonásban a falon függ, és az utolsó felvonásban el kell sülnie ... mennyi felületes, elméletet gyártottak, minduntalan erre hivatkozva... De valóban muszáj elsülnie az utolsó felvonásban? Mi van, ha nem sütik el? Nyakra-főre erre a mondásra hivatkoznak, de ugyan miért nem hivatkoznak az író kevésbé hangzatos igazságaira? Azok-ra, amelyek kevésbé frappánsak, de Csehov — és talán az egész drámairodalom szempontjából is — lényegesebb igazságok: az emberek „többnyire esznek, isznak, hízelegnek, ostobaságokat fecsegnek... Az emberek ebédelnek, csupán csak ebédelnek, s ugyanez idő alatt...”

Milyen sokszor szerepel színműveiben a hősök mondatai között az a szó: „szünet”. És Csehovnál milyen jelentősek ezek a szünetek ! Számomra csaknem annyit jelentenek, mint a drámában elhangzott valamennyi szó. A szavak, az események közötti csend pillanatai ... gyakran ezek építik és viszik előre a dráma „cselekményét”. Az a fontos, hogy mivel vannak kitöltve ezek a „szünetek”, hogy mivel töltik ki őket Csehov „hősei”, a szerző és a néző-hallgató. Több mint száz év telt el

Csehov születése óta. A szüneteket az író nemzedékének élete és várakozásai töltötték ki. A mai színművekben, a mai drámákban a csendet más gondolatok, más élmények, más emlékek, más kétségek és más remények töltik ki, és ez így törvényszerű. Darabjaimban a csendet egy nagyváros névtelen lakosának gondolatai töltik ki, egy metropolisban élő névtelen emberé, akinek élete a hatalmas nekropolis és az egyre terjeszkedő polis között zajlik. A poéta és a polis? A poéta és a nekropolis?

A *Cseresznyés kert* utolsó jelenetében Anya így kiált fel: „Isten veled, régi élet!” Trofimov pedig így felel: „Éljen az új élet!” Ez Csehov műveinek, a színházának lényege. És a mi „hőseink”? Gondoljuk végig, mitől *bú*-csúznak s mit köszöntenek Beckett, Dürrenmatt, Hochhuth, Weiss, Mrožek, Pinter, Albee „hősei”? És mit köszöntenek és mitől búcsúznak Witkacy, Ionesco, Gombrowicz „hősei”? Vagy talán Sartre, Camus, Genet hősei-nek van merszük „tisztá szívvel” így kiáltani: „Éljen az új élet !”

A megszállás idejére eső ifjúságom egyik kedvenc olvasmányában, Conrad *Lord Jim*-jében van egy jelenet, amely számomra ennek a becsületről, árulásról, gyávaságról és szerelemről írt hatalmas hőskölteleménynek „sötét magja”:

„...a kutya ott volt, és ki-be futkosott az emberek lába között, némán surranva, a bennszülött kutyák szokása szerint; s a társaságomban levő úr megbotlott ben-ne. A kutya hangtalanul elugrott, ez az úr pedig kissé emeltebb hangon, nevetgélve így szólt: „Nézz csak ezt a nyomorult korcst” — s ebben a pillanatban a tárgyalóterembe tolakodó és lökdösődő sokaság el is választott tőle.

Nekiszorultam a falnak, az az úr pedig sikeresen átvergődött a tömegen, lement a lépcsőn, és eltűnt a szemem elől. Láttam, hogy Jim megperdül a tengelye körül, aztán egy lépést előrelépett, és elém állt. Egyedül voltunk. Makacs elszántsággal nézett a szemembe; (...) A sárga kutya pedig, amely éppen besurranni igyekezett az ajtón, hirtelen megdondolta magát, leült és bolhászkodni kezdett.

— Hozzám szólt? -- kérdezte Jim nagyon halkán...”
(Örkény István fordítása.)

A halál pillanatában tett romantikus gesztus, a nagy-szerű küzdelem, a tragikus szerelem ellenére, számomra Jim igazi drámája egy meglehetősen alantas, a bírósági terem zajával telített, vásári jelenet közepette zajlott le. A kijáratnál. A folyosón. Valaki rákiáltott egy rühes kutyára, egy igazi rühes, kóbor kutyára és Jim úgy érezte, róla van szó. „Hozzám szólt — kérdezte Jim nagyon halkán...” Számomra ez Lord Jim életének legtragikusabb pillanata. Ebben rejlik életének egész drámája. Itt, ez a jelenet tartalmazza a „belső színház” elemeit, erre gondolok. erről beszélek.

(Fordította: *Cservenits Jolán*)